Suomenlinnan vankilan henkilökunnan kokemuksia traumaosaamisesta

Annika Vertanen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Suomenlinnan vankilan henkilökunnan kokemuksia traumaosaamisesta

Annika Vertanen
Sosionomi, rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2020

Laurea-ammattikorkeakoulu
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tiivistelmä

Annika Vertanen

Suomenlinnan vankilan henkilökunnan kokemuksia traumaosaamisesta

Vuosi 2020 Sivumäärä 51

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Suomenlinnan vankilan henkilökunnan traumaosaamisesta ja siihen liittyvästä koulutustarpeesta. Tarkoituksena vastata kysymyksiin, millaista osaamista henkilökunnalla on ja millaista osaamista he kokevat tarvitsevansa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää ammatillisen koulutuksen kehittämisessä sekä lisä- ja jatkokoulutuksia suunniteltaessa. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kriminaalihuollon tukisäätiö, joka voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia myös omien tukipalveluidensa kehittämiseen. Työn teoreettinen viitekehys avaa trauman syntymekanismia ja traumaan liittyviä ilmiöitä. Lisäksi viitekehyksessä tarkastellaan vankimielenterveyttä ja mielenterveysongelmien sekä rikollisuuden välisiä yhteyksiä. Lopuksi käsittelen osaamista, kuten sitä mistä osaaminen rakentuu.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineistonkeruu on toteutettu ryhmähaastatteluna neljälle Suomenlinnan vankilan henkilökunnanjäsenelle. Haastattelulla kartoitettiin henkilökunnalla jo olevaa trauma- ja mielenterveysosaamista sekä niiden vaikutusta vankien kanssa tehtävässä työssä. Haastattelulla selvitettiin myös henkilökunnan kokemaa koulutuksen tarvetta ja sitä, kuinka vankilahenkilökunnan traumaosaamista voitaisiin heidän mielestään kehittää. Tutkimustulokset osoittavat henkilökunnan kokevan traumaosaamisessaan puutteita. Mielenterveysosaaminen nähtiin tärkeänä koko henkilöstölle, mutta syvempää osaamista mielenterveydenhäiriöistä ja traumoista toivotiin keskitettävän erityishenkilöstölle. Nykyisen osaamisensa henkilökunta oli saanut entisessä työpaikassaan tai itse opiskeltuna.

Asiasanat: mielenterveys, trauma, osaaminen

Laurea University of Applied Sciences
Degree Programme in Correctional Services
Bachelor of Social Services

Abstract

Annika Vertanen

Experiences of trauma competence of the personnel of Suomenlinna prison

Year 2020 Pages 51

The objective of this Bachelor's thesis was to research trauma competence and its educational requirements in the personnel of Suomenlinna prison. The purpose of this thesis was to establish the competences the personnel have and the competences they think they would need. The results of this thesis can be used for developing current correctional services education as well as further education. This thesis was commissioned by Kriminaalihuollon tukisäätiö (Finnish Foundation for Supporting Ex-offenders), who can also develop their own services based on results of this thesis. The theoretical framework opens up the mechanism of trauma and trauma-related phenomena. In addition the framework familiarizes the reader with inmate mental health and the links between mental health problems and crime. Finally competency is addressed such as what competency is made of.

This thesis was conducted as a qualitative study. Data collection was conducted as a group interview for four personnel from Suomenlinna prison. The purpose of the interview was to get information about the personnel`s competency regarding trauma and mental health and how this competence impacts their work with inmates. The interview also examined educational needs of the personnel based on their experience and how the trauma competence of the personnel could be developed in their opinion. The results of this thesis indicated that the personnel were lacking trauma competency in their own opinion. Mental health knowledge in general was seen as an important skill for the whole personnel. However, deeper competence should be focused on special staff. The personnel had acquired their current knowledge either at their former place of work or studying by themselves.

Keywords: mental health, trauma, competency

Sisällys

1 Johdanto 6
2 Toimintaympäristö 7
2.1 Kriminaalihuollon tukisäätiö 7
2.2 Suomenlinnan vankila 7
3 Tausta, tarkoitus ja tavoite 7
4 Teoreettinen viitekehys 8
4.1 Vankien mielenterveyden kysymykset rikosseuraamusalan ammatillisen osaamisen näkökulmasta 9
4.1.1 Trauma 11
4.1.2 Osaaminen 14
4.1.3 Ammatillinen osaaminen 15
4.2 Traumat ja rikollisuus 16
5 Tutkimusasetelma 18
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet 18
5.2 Tutkimuskysymykset 19
5.3 Laadullinen tutkimus 19
5.4 Aineistoanalyysi 20
5.5 Opinnäytetyöprosessi 21
6 Tutkimustulokset 22
6.1 Ammatillinen osaaminen ja sen vaikutus 23
6.2 Koulutustausta ja -tarve 28
6.3 Osaamisen kehittäminen 32
7 Johtopäätökset 33
7.1 Osaamisen vaikutus työssä 33
7.2 Henkilökunnan koulutustarve 35
7.3 Kehittämistarve 37
8 Pohdinta 38
8.1 Ammatillinen reflektointi 38
8.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus 39
8.3 Tutkimustulosten hyödyntäminen 41
8.4 Kehitysehdotukset ja aiheen jatkotutkimukset 42
Liitteet 47

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö käsittelee Suomenlinnan vankilan henkilökunnan kokemuksia traumaosaamisesta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa henkilökunnan traumaosaamisesta ja siihen liittyvästä koulutustarpeesta. Tutkimusten perusteella monet rikosseuraamusasiakkaat kärsivät elämänsä aikana erilaisista mielenterveyshäiriöistä. Myös traumaattinen tapahtuma saattaa aiheuttaa niin mielenterveysoireilua kuin pidempiaikaisia mielenterveydenhäiriöitäkin. (Huttunen 2018; Lauerma 2007.) Traumojen määrän on myös tutkitusti todettu korreloivan rikostuomioiden määrän kanssa (Maschi, Morgen, Leibowitz, & Rees 2018, 11-20). Trauman lisäksi opinnäytetyössä käsitellään myös yleisesti vankimielenterveyttä ja henkilökunnan mielenterveysosaamista.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vastata kysymyksiin, millaista traumaosaamista vankilan henkilökunnalla on ja millaista osaamista he kokevat tarvitsevansa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää vankimielenterveyteen ja traumaosaamiseen liittyvän ammatillisen- ja lisä- sekä jatkokoulutusten suunnittelussa. Opinnäytetyö toteutettiin tutkielmana, joka noudattaa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto on kerätty Suomenlinnan vankilan henkilökuntaan kohdistuvalla ryhmähaastattelulla.

Toimeksiantajana opinnäytetyölle toimii Kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS), joka tekee työtä vankeusaikana ja vapautumisen jälkeen vankien, rikostaustaisten sekä näiden perheiden ja läheisten parissa. KRITS tekee jatkuvaa yhteistyötä ammattikorkeakoulu Laurean kanssa ja tarjoaa opiskelijoille uusia opinnäytetyön aiheita, joille he kokevat alalla olevan tarvetta. Näitä aiheita esitellään opiskelijoille projektitorilla, josta myös tämän opinnäytetyön aihe on poimittu.

Vaikka toimeksiantajana toimii kolmannen sektorin toimija hyödyttää opinnäytetyössä saatavat tulokset selkeästi Rikosseuraamuslaitosta, joka saa tietoa omaan organisaatio osaamiseensa liittyen. Tilaajana toimiva KRITS saa tietoa vankeusajan haasteista ja voi tutkimustulosten perusteella kehittää omia tukipalveluitaan vankien ja vankilasta vapautuneiden auttamiseksi. Kriminaalihuollon tukisäätiö on myös valtakunnallinen vaikuttaja, joka tavoittelee kuntoutuskeskeisempää kriminaalipolitiikkaa. Osana säätiön toimintaa KRITS tuottaa laajasti tietoa rikosseuraamusalalta ja pyrkii tätä kautta vaikuttamaan alaan liittyvään päätöksentekoon ja lainsäädäntöön. Tämäkin opinnäytetyö ja sen tutkimustulokset auttavat tavoitteessa tuottamalla tietoa, jonka avulla rikosseuraamusalaa voidaan kehittää entistä kuntoutuskeskeisemmäksi. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja auttaa osaltaan tuomaan esiin vankien ja rikostaustaisten asemaa yhteiskunnassa. Opinnäytetyön esiin tuomia teemoja voidaan hyödyntää myös erilaisissa lausunnoissa viranomaisille.

2 Toimintaympäristö

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyön toimintaympäristö. Aluksi esittelen opinnäytetyön tilaajana toimivan Kriminaalihuollon tukisäätiön. Tämän jälkeen esittelen lyhyesti Suomenlinnan vankilan, jossa opinnäytetyön aineistonkeruu on suoritettu.

2.1 Kriminaalihuollon tukisäätiö

Opinnäytetyön tilaajana on kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS). Nykyisellään KRITS on toiminut vuodesta 2001. Kriminaalihuollon tukisäätiö toimii vankien, rikostaustaisten sekä näiden perheiden ja läheisten parissa niin vankeusaikana kuin vapautumisen jälkeen. Lisäksi KRITS on valtakunnallinen vaikuttaja, joka tuottaa ja kehittää tukipalveluja ja tutkimustietoa sekä pyrkii vaikuttamaan alaan liittyvään päätöksentekoon ja lainsäädäntöön. KRITS tavoittelee kuntoutuskeskeisempää kriminaalipolitiikkaa ja on mukana laajasti erilaisissa alan tutkimuksissa ja hankkeissa. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2019.) Opinnäytetyön aihepiiriin liittyen on valmisteilla väitöskirja naisvankien rakenteellisesta traumatisoitumisesta, jota työstää KRITS:n Naiset näkyviksi -hankkeen projektipäällikkö.

2.2 Suomenlinnan vankila

Opinnäytetyön aineisto kerätään ryhmähaastatteluna Suomenlinnan vankilan henkilökunnalta. Suomenlinnan vankila kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Luonteeltaan Suomenlinnan vankila on avolaitos. Vankila työllistää noin kolmekymmentä henkeä. Henkilökunta koostuu muun muassa vartijoista, rikosseuraamusesimiehistä sekä kuntoutussektorin työntekijöistä, joita ovat ohjaajat, erityisohjaajat sekä sosiaalityöntekijät. Vankipaikkoja Suomenlinna tarjoaa noin sadalle vangille. Avolaitoksena vankilan tarkoitus on vapauteen valmentaminen ja sinne sijoitetaankin pääosin tuomionsa lopulla olevia vankeja. (Rikosseuraamuslaitos 2019.)

Sijaintinsa puolesta Suomenlinnan vankilaa voidaan pitää jokseenkin poikkeuksena. Vankila on toiminut Suomenlinnassa vuodesta 1971 lähtien. Vankilalla ja sen vangeilla on merkittävä rooli Unescon maailmanperintökohteen peruskorjauksessa ja entisöinnissä, joita suoritetaan yhteistyössä Suomenlinnan hoitokunnan kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2019.)

3 Tausta, tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön aihe valikoitui oman mielenkiinnon pohjalta ihmismieltä ja sen toimintaa kohtaan. Tutkimusten mukaan useilla rikosseuraamusasiakkailla on haasteita mielenterveyden saralla (Joukamaa ym. 2010, 46). Suoraa tilastollista tietoa Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan mielenterveys- ja traumaosaamisesta ei ole. Rikosseuraamuslaitoksen toimipaikoissa suoritetuissa työharjoitteluissa henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen perusteella on kuitenkin jäänyt vaikutelma, että henkilöstö kaipaisi lisää tietotaitoa niin mielenterveysongelmista, kuin traumatisoitumisen tuomista haasteistakin sekä näiden huomioimisesta rikosseuraamuslaitoksessa tehtävässä työssä, toimiakseen Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisesti. Näitä Rikosseuraamuslaitoksen (2020) arvoja ovat ihmisoikeuden mukaisesti toimiminen, usko ihmisen kykyyn muuttua, oikeudenmukaisuus ja turvallisuus. Arvoihin sitoutuminen merkitsee seuraavien asioiden huomioimista kaikessa toiminnassa:

- perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen
- tuomittujen kohteleminen inhimillisesti, asiallisesti, ja keskenään tasavertaisesti
- kaiken toiminnan lainmukaisuus sekä oikeuden ja kohtuuden noudattaminen
- täytäntöönpanon toteuttaminen siten, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä hänen pyrkimystään rikoksettomaan elämään

Traumatietoinen työskentely edistäisi myös rikoksesta tuomittujen yksilöllistä kasvua ja kehitystä ja olisi näin omiaan osaltaan tukemaan desistanssia eli irrottautumista rikollisesta elämästä.

Opinnäytetyössä kartoitettiin Suomenlinnan vankilan henkilökunnan kokemuksia traumaosaamisesta. Tavoitteena oli saada tietoa koetusta osaamisesta sekä työelämän esiin nostamasta koulutustarpeesta traumatisoituneen vangin tunnistamiseen ja trauman aiheuttaman oireilun tuomiin haasteisiin vangin elämässä sekä hänen kanssaan työskenneltäessä. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää vankien ja rikostaustaisten kanssa tehtävässä työssä sekä suunniteltaessa henkilökunnalle tarvittavaa ammatillista lisäkoulutusta. Opinnäytetyön avulla tuodaan myös esiin rikoksesta tuomittujen asemaa yhteiskunnassa.

4 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa avaan opinnäytetyön kannalta keskeisiä käsitteitä ja työn teoreettisena viitekehyksenä toimivia keskeisiä teorioita. Avaan trauman syntymekanismia ja traumaan liittyviä ilmiöitä sekä sen vaikutusta mielenterveyteen aina dissosiaatioon asti. Erityisen haasteellista oli pyrkiä avaamaan trauma käsitteenä. Aiheeseen liittyvässä kirjallisuudessa useita käsitteitä käytetään rinnakkain, toisinaan jopa synonyymeinä, eikä yhtä vallalla olevaan mielipidettä

tunnu löytyvän. Tällaisia keskenään rinnan käytettäviä käsitteitä voivat olla esimerkiksi trauma, traumaattinen kriisi, äkillinen kriisi ja psyykkinen kriisi. Toisinaan kirjallisuudessa myös kriisi ilman minkäänlaista etuliitettä esitetään synonyyminä traumaattiselle tapahtumalle.

Opinnäytetyö suoritetaan rikosseuraamuslaitoksen kontekstista ja olen avannut myös vankien mielenterveyteen liittyvää statistiikkaa sekä käsittelen mielenterveyden häiriöiden ja rikolliseen käyttäytymisen välistä yhteyttä. Trauman lisäksi opinnäytetyön kannalta keskeisenä käsitteenä voidaan pitää osaamista. Opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta on tärkeää määritellä, mistä osaaminen rakentuu. Ammatilliseen osaamiseen liittyen käsittelen traumaosaamista ja esittelen traumainformatiivisen työotteen perusperiaatteet.

4.1 Vankien mielenterveyden kysymykset rikosseuraamusalan ammatillisen osaamisen näkökulmasta

Jopa 90% Suomen vankipopulaatiosta saa jonkin psykiatrisen diagnoosin, muuhun väestöön verrattuna lukema on viisinkertainen. Psykiatristen häiriöiden lisäksi vangeilla esiintyy muuta väestöä enemmän dysleksiaa, ADHD:tä sekä heikkoa luku- ja kirjoitustaitoa. Myös vankien matemaattiset taidot ovat keskimäärin muuta väestöä heikommat. Ulkomaisten tutkimusten perusteella ADHD:n on todettu liittyvän etenkin toistuvaan väkivaltarikollisuuteen. (Lauerma 2007.) Vuonna 2010 rikosseuraamuslaitos on julkaissut tutkimuksen rikosseuraamusasiakkaiden terveydestä, työkyvystä ja hoidontarpeesta. Tämän tutkimuksen mukaan vain 6% tutkimukseen osallistuneista ei ollut elämänsä aikana saanut minkäänlaista psykiatrista diagnoosia. (Joukamaa ym. 2010, 46.)

Rikosseuraamuslaitoksen tutkimuksessa kartoitettiin osallistujien traumakokemuksia fyysisen- ja psyykkisenpahoinpitelyn sekä seksuaalisenväkivallan osalta. Kaikista tutkittavista 18,9% kertoi tulleensa lapsuudessaan kotona pahoinpidellyksi. Erityisesti tämä korostui, nais-, sakko- ja elinkautisvangeilla, joissa osuus oli keskivertoa suurempi noin 25%. Tutkimuksessa todettiin tutkittavien naisten kokeneen traumaattisia tapahtumia selkeästi muita enemmän. Esimerkiksi kumppanin fyysisesti pahoinpitelemäksi naisvangeista oli joutunut 69,3% kun vastaavaluku miesvangeilla oli 8,4%, sakkovangeilla 20%, elinkautisvangeilla 4% ja yhdyskuntaseuraamusasiakkailla 9,9%. Eroa voidaan pitää hyvinkin merkittävänä. (Joukamaa ym. 2010, 27.)

Kaiken kaikkiaan tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että useat rikosseuraamusasiakkaat kärsivät tai ovat elämänsä aikana kärsineet mielenterveydellisistä ongelmista. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista olivat elämänsä aikana olleet psykiatrisessa avohoidossa ja noin kolmannes psykiatrisessa sairaalahoidossa. Naisisten osuus oli kummassakin ryhmässä keskiarvoa suurempi. On kuitenkin hyvä huomioida, etteivät tutkimustulokset erittele, kuinka suuri osa hoitojaksoista on ollut päihdeliitännäinen katkaisuhoito. Tutkimuksen perusteella

keskimäärin 88,2% osallistuneista oli elämänsä aikana saanut jonkinlaisen päihdehäiriö diagnoosin. Tyypillisin riippuvuuden aiheuttaja oli alkoholi, muita tyypillisiä riippuvuuden aiheuttajia olivat opioidit, kannabis, rauhoittavat lääkkeet ja amfetamiini sekä muut piristeet, joka oli alkoholin jälkeen yleisin riippuvuuden aiheuttaja. (Joukamaa ym. 2010, 33-34, 48.)

Persoonallisuushäiriöistä epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö oli tyypillisin ja tutkimukseen osallistuneista se oli diagnosoitu peräti 59 prosentilla. Sen yleisyydestä rikosseuraamusasiakkailla kertoo se, että tutkimuksen toiseksi yleisin persoonallisuushäiriö tunne-elämältään epävakaa diagnoosin oli saanut vain hieman yli kymmenen prosenttia tutkittavista. Yleisintä tunne-elämältään epävakaan persoonallisuushäiriön diagnoosi oli naisilla, joista vajaa 24% oli saanut kyseisen diagnoosin. (Joukamaa ym. 2010, 46-54.) Personallisuushäiriöiden pitkittäistutkimuksessa todettiin, että suurimpaan osaan epävakaista persoonallisuushäiriöistä liittyi trauma. Mitä vaikeampi persoonallisuushäiriön aste oli, sitä vakavampi oli myös trauma sen taustalla. Tyypillistä oli, että diagnosoitu potilas oli altistunut traumaattisille kokemuksille jo varhain ja lapsuuden aikainen laiminlyönti oli yleistä. (van der Hart ym. 2006, 121-122.)

Tutkimusten perusteella päihde- ja mielenterveyshäiriöt saattavat heikentää toimintakykyä ja elämän laatua vakavasti. Tämän seurauksena saattaa esiintyä niin perhe-, työ-, elämänhallinta-, kuin sosiaalisia ongelmia. Tutkimuksen mukaan eniten toimintakykyä heikensivät päihde- ja mielenterveyshäiriöt yhdessä. Vaikeuksia oli havaittu useilla eri osa-alueilla. Eniten ongelmia oli koettu liittyen uneen, mielialaan ja kipuihin. Näiden lisäksi ongelmia tunnistettiin usein myös arjen hallinnassa, tietojen käsittelyssä ja sosiaalisissa suhteissa. Moni oli kokenut ongelmia myös arjen perustoiminnoissa kuten ruokailussa ja peseytymisessä, vaikka nämä kokonaisvertailussa jäivätkin viimeiseksi. Mielenterveyshäiriöiden vaikutus toimintakyvyn heikkenemiseen saattaa olla suoraa, mutta myös välillistä häiriön aiheuttamien oireiden kautta. Vaikeisiin ja pitkittyneisiin häiriöihin saattaa liittyä sen hetkisiin oireisiin liittymätöntä pitkäaikaista kognitiivista- ja sosiaalisen toimintakyvyn heikkenemistä. (Tuisku, Melartin, Vuokko 2012; Pitkänen & Levola 2016.)

Mielenterveyshäiriöiden yhteydessä toimintakykyyn vaikuttavaksi tekijäksi on havaittu myös toimintaympäristö. Toimintaympäristö joko tukee tai heikentää toimintakykyä. Myös henkilön omat kokemukset, selviytymiskeinot ja tilanteen tulkinta vaikuttavat toimintakykyyn. Negatiiviset tulkinnat ovat tavallisia masennustiloissa ja ahdistushäiriöissä. Tällöin henkilö saattaa kokea oman toimintakykynsä objektiivista arviota heikompana. Vaikeissa mielenterveyden häiriöissä henkilö ei välttämättä kykene hahmottamaan omaa tilannettaan. Objektiivinen ja subjektiivinen näkemys henkilön toimintakyvystä ovat usein ristiriidassa keskenään. Toimintakykyä parantaessa on hyvä tehdä kuntoutussuunnitelma. Kuntoutussuunnitelmassa subjektiivinen näkemys tulee ottaa huomioon, sillä sen on tutkittu vaikuttavan työkykyennusteeseen. (Tuisku, Melartin, Vuokko 2012; Pitkänen & Levola 2016.)

4.1.1 Trauma

Erilaiset kriisit kuuluvat elämään ja ne voidaan jakaa eri luokkiin, tällaisia ovat kehityskriisit, elämänkriisit ja äkilliset kriisit. Yksinkertaistetusti voidaan ajatella, että kriisi on muutos. Muutoksella voidaan tarkoittaa niin negatiivista kuin positiivistakin muutosta. Kehityskriiseinä voidaan pitää esimerkiksi uhma- tai murrosikää ja vanhuutta. Elämänkriiseiksi luokiteltavia tapahtumia ovat muun muassa avioero tai työuupumus. Kehityskriisi on siis ihmiselämässä väistämätön tilanne, kun taas elämänkriisit eivät ole kaikille samat. Äkilliset kriisit taas ovat yllättäviä kuten auto-onnettomuus tai tulipalo. On tärkeä tiedostaa, että esimerkiksi avioero voi olla sekä elämänkriisi, että äkillinen kriisi. Äkillisiä kriisejä saatetaan kutsua myös traumaattisiksi kriiseiksi, joskaan tähän luokkaan kuuluvat tapahtumat eivät automaattisesti traumatisoi, mutta niitä voidaan ajatella potentiaalisesti traumaattisina. (Poijula 2007, 23-25.)

Traumaattisen tapahtuman jälkeiset vaiheet ovat sokkivaihe, reaktiovaihe, työstämisvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe. Ensimmäinen eli sokkivaihe saattaa kestää useita vuorokausia ja alkaa tyypillisesti heti traumaattisen tapahtuman jälkeen. Sokkivaiheen tapahtumat saatetaan unohtaa täysin ja siihen liittyy tyypillisesti voimakkaita, ailahtelevia tunteita. Tunteet ja reaktiot saattavat olla toisinaan myös tilanteeseen sopimattomia. Reaktiovaiheessa ihminen alkaa hiljalleen ymmärtää tapahtunutta ja näin ollen myös reagoida tapahtumiin. Myös reaktiovaiheen tunteet ovat usein hyvin voimakkaita, surua, pelkoa, vihaa ja syyllistämistä. Reaktiovaiheeseen saattaa liittyä myös somaattista oireilua. Reaktiovaiheesta siirrytään työstämisvaiheeseen. Työstämisvaiheessa tilannetta aletaan käydä läpi mielessä, aina tämä prosessointi ei ole tietoista. Työstämisvaihe on pitkä ja saattaa kestä jopa vuoden, tässä vaiheessa henkilö saattaa olla normaalia joustamattomampi. Viimeistä vaihetta kutsutaan uudelleen suuntautumisen vaiheeksi ja se kestää koko elämän. Traumaattinen kokemus integroituu osaksi itseä ja identiteettiä, yhtenä elämänkokemuksena. Tässä vaiheessa tapahtumaa ei enää mietitä jatkuvasti. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

Äkillisen kriisin vaiheet eivät aina etene suoraviivaisesti, vaan ihminen saattaa palata aiempaan jo kertaalleen ohitettuun vaiheeseen. Esimerkiksi sokkivaiheeseen saatetaan palata dissosioituneen muiston myötä. Tällöin mieli kokee tilanteen ja muiston kestämättömyyden ja voimakkaat tunteet uudelleen. Pitkittyneestä sokkitilasta voidaan indikoida vakavaa traumatisoitumista. Traumaattinen kokemus on ollut niin vahva, ettei toipuminen etene seuraaviin vaiheisiin, eikä kokemus integroidu osaksi identiteettiä.(Poijula 2007, 61-62.)

Kotimaisten kieltenkeskus (2018) määrittää trauman kudosvaurioksi, jonka aiheuttajana on ulkoinen voima. Psyykkinen trauma sen sijaan määritellään henkiseksi vammaksi. Trauma syntyy potentiaalisesti traumaattisen tapahtuman seurauksena. Potentiaalisesti traumaattisena

tapahtumana voidaan nähdä tapahtuma tai tilanne, joka uhkaa yhtä tai useampaa yksilön hyvinvoinnin ydinarvoa. Tällaisia ydinarvoja ovat turvallisuus, ennustettavuus, luottamus ja usko maailman pääasialliseen hyvyyteen sekä koskemattomuus ja arvokkuus. Näin ollen potentiaalisesti traumaattisten tapahtumien kirjo on laaja, eikä kaikkia näitä tapahtumia voida listata. Kyse on yksilön kokemuksesta. (Hedrenius & Johansson 2016, 24-27.)

Potentiaalisesti traumaattiset tapahtumat kehkeytyvät traumaksi, niiden vaikuttaessa ihmiseen voimakkaasti aiheuttaen merkittävää psyykkistä rasitusta ja psyykkisiä seurauksia. Tyypillisiä tunteita tällaisissa tilanteissa ja tapahtumissa ovat voimakas pelko, ahdistus, kauhu ja viha. Yksittäisen tunteen sijaan keskiössä on tunteen erityinen voimakkuus. Näin ollen vaikkapa pelkkä pelon tunteminen ei tarkoita, että tilanne saattaa aiheuttaa kokijalleen trauman. Vallitsevan tunteen tulee olla myös tarpeeksi voimakasta, jotta tilannetta voidaan pitää potentiaalisesti traumaattisena. (Hedrenius & Johansson 2016, 24-27.)

Trauma voi syntyä yhdestä poikkeuksellisen järkyttävästä tilanteesta tai vaihtoehtoisesti se voi syntyä myös pitkään jatkuvasta uhasta, joka ei lopu tai ilmaantuu aina uudelleen. Esimerkkinä tällaisesta voidaan pitää pitkään jatkunutta hyväksikäyttöä. Pitkällä aikavälillä tällaiset tapahtumat voivat aiheuttaa jopa muutoksia aivoihin. Vaikka kaikkia potentiaalisesti traumaattisia tilanteita onkin mahdotonta nimetä yksilöllisten kokemusten vuoksi, voimme näiden reunaehtojen perusteella nimetä joitain tyypillisimpiä tapahtumia kuten väkivallan kohtaaminen, vakava onnettomuus ja kuolema. Myös näiden todistaminen tai kohdistuminen läheiseen voivat aiheuttaa trauman. Ennen kaikkea trauman syntyyn vaikuttaa se, kuinka merkityksellisenä henkilö pitää tapahtumaa itselleen. (Hedrenius & Johansson 2016, 24-27,106.)

Elämänkokemukset vaikuttavat ihmisen kykyyn sietää ja käsitellä traumaattisia tapahtumia. Tätä ominaisuutta sietää, käsitellä ja selviytyä traumaattisista tapahtumista ilman psyykkisiä oireita kutsutaan resilienssiksi. Yksinkertaistettuna resilienssi voidaan määritellä psyykkiseksi kestävyydeksi ja palautumiskyvyksi. (Hedrenius & Johansson 2016, 38.) Esimerkiksi jonkin verran vaikeita elämäntilanteita kokeneet ihmiset selviävät tyypillisesti traumaattisista kokemuksista vähemmällä oireilulla kuin niin sanotusti pumpulissa kasvaneet, joille ei ole karttunut elämänkokemusta vaikeista tilanteista. Stressaavien ja potentiaalisten traumaattisten tapahtumien kohtaaminen ja niistä toipuminen auttaa tuomaan ihmiselle psyykkistä vahvuutta, joka suojaa uusissa stressaavissa, potentiaalisesti traumaattisissa tilanteissa. Aiempien kokemusten suojaavavaikutus kuitenkin edellyttää, ettei uusi kokemus ole liian stressaava. Tutkimuksissa resilienssiä mitataan psyykkisten oireiden puuttumisella. Resilienssi on ominaisuus, jota kaikilla ei ole. Tätä ominaisuutta on kuitenkin mahdollista kehittää ja kasvattaa. Resilienssin kehittämistä pidetään mahdollisena myös niille, joilla sitä ei ennestään ole. (Poijula 2018, 66-68.) Trauman seurauksia mietittäessä ajatellaan usein vain negatiivisia asioita kuten mielenterveydenhäiriöitä. On kuitenkin hyvä tunnistaa, että traumaattinen tapahtuma saattaa synnyttää myös resilienssiä.

Traumaattinen tapahtuma aiheuttaa kokijalleen psykiatrisia häiriöitä silloin, kun kokemuksen integrointi omaan persoonaan ja hyväksyminen henkilökohtaiseen kokemuspohjaan epäonnistuu (Verkkala 2008, 5). Traumaperäinen stressihäiriö (PTSD, post traumatic stress disorder) on tyypillisin trauman aiheuttama häiriö. PTSD:n esiintymisriskiin on nostavasti todettu vaikuttavan muun muassa aiemmat traumakokemukset, aiemmat mielenterveydenhäiriöt sekä läheisen menettäminen väkivallan uhrina mukaan lukien itsemurha. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.) Lääkäriseura Duodecim (2014) mukaan tyypillisimpiä traumaperäisen stressihäiriön ohella ilmeneviä häiriöitä ovat erilaiset masennustilat, alkoholin väärinkäyttö tai riippuvuus, ahdistuneisuushäiriö, lääke- tai huumeriippuvuus tai niiden väärinkäyttö sekä erilaiset persoonallisuushäiriöt.

Traumaattiset tapahtumat ja niihin liittyvät voimakkaat tunteet kuten pelko ja häpeä saattavat aiheuttaa myös dissosiaatiota. Dissosiaatiolla viitataan hajoamiseen ja jakautumiseen. Psyykkisen dissosiaation vuoksi ihminen ei kykene muodostamaan kokemuksistaan, tunteistaan ja muistoistaan kokonaisuutta. Dissosiaatio voidaan nähdä mielen äärimmäisenä keinona suojella psyykeä sitä uhkaavilta tapahtumilta ja niiden synnyttämiltä erityisen voimakkailta tunnetiloilta, joiden käsittely ei onnistu. Ihminen ei siis kykene integroimaan tapahtumia omaan kokemuspohjaansa. Kuten trauman, myös dissosiaation syntyyn vaikuttavat yksilölliset tekijät. Vaikka traumaattisesta tapahtumasta olisi kulunut jo aikaa, saattaa siitä muistuttava tilanne, tunne tai muisto aiheuttaa dissosiaatiota ja siihen liittyviä oireita, joilla mieli pyrkii itseään suojaamaan. (Huttunen 2018; van der Hart, Nijenhuis & Steele 2006, 25-27.)

Rakenteellisessa dissosiaatiossa ihmisen persoona jakautuu useampaan osaan: näennäisen normaaliin ja emotionaaliseen. Näennäisen normaali persoonanosa toimii traumasta irrallisena ja mahdollisimman normaalia elämää. Emotionaalinen persoonanosa taas kantaa mukanaan traumaan liittyviä tunteita, jotka laukaisevat esimerkiksi puolustusreaktioita. (van der Hart ym. 2007, 5-7.)

Dissosiaatio saattaa oirehtia useilla eri tavoilla. Henkilö saattaa kokea itsensä vieraaksi, menettää muistinsa, kadottaa ajan ja paikan tajun, kokea näkö- ja kuuloharhoja, mielikuvituksen ja todellisuuden raja saattaa olla myös häilyvä. Psyykkisten oireiden ohella dissosiaation aiheuttamat somaattiset oireet ovat mahdollisia. Tällaisia ovat mm. kouristukset, äänen katoaminen, erilaiset säryt, tunnottomuus jopa tajunnan menetys. On hyvä huomioida, että dissosiaation kaltaisia oireita saattavat aiheuttaa myös muun muassa alkoholin ja huumeiden käyttö, lääkkeet, erilaiset neurologiset ja muut psykiatriset sairaudet. (Huttunen 2018.)

Lievä dissosiaatio on tavanomainen psyyken ominaisuus, jolla mieli kykenee erottelemaan asioita. Mielenterveyshäiriöksi dissosiaatiotila katsotaan, kun se aktivoituu jatkuvasti traumaattisten tapahtumien ja muistojen myötä ja haittaa ihmisen toimintakykyä. Näiden häiriöiden myötä ihmisen persoona saattaa muuttua silmänräpäyksessä heidän kohdatessaan tilanteita

tai muistoja, jotka ihminen on mielestään torjunut ja tuovat mieleen alkuperäisen trauman. (Huttunen 2018.)

4.1.2 Osaaminen

Osaaminen tai usein synonyyminä käytetty kompetenssi nähdään resurssina. Osaamisen määritelmä riippuu siitä, puhutaanko yksilön, ryhmän vai organisaation resurssista. Yksilön osaaminen koostuu tiedoista, taidoista, kokemuksesta, verkostoista ja asenteesta mutta myös henkilökohtaisista ominaisuuksista kuten luonne ja temperamentti. Tiedot ja taidot saavutetaan opiskelun kautta, kokemus sen sijaan karttuu niin työ- kuin elämänkokemuksenkin myötä. Uuden osaamisen ja tiedon luomista yhteistyössä toisten kanssa kutsutaan asiantuntijuudeksi. Myös asiantuntijuus on yksilön osaamista. (Otala 2008, 50-52.)

Yksilön osaamista voi kartuttaa myös työskentely moniammatillisissa työryhmissä. Tällöin uusi osaaminen saadaan jaettuna tietona muilta työryhmänjäseniltä, jotka ovat saanet oman osaamisensa esimerkiksi koulutuksella. Esimerkiksi vankiloissa eri kuntoutuksen osa-alueista vastaavat ammattilaiset voivat jakaa ja hyödyntää tietotaitoaan ammattiryhmien välillä. Lähityön myötä myös vartijoiden työnkuvaa on pyritty muokkaamaan kuntouttavampaan suuntaan. (Rantanen, Järvinen, Lindström & Marjanen 2018, 28-29.)

Organisaation osaaminen koostuu yksilöiden osaamisesta. Tämä osaaminen pyritään kussakin organisaatiossa yhdistämään sen toiminnan kannalta keskeiseksi osaamiseksi. Organisaatiossa osaamisen jakaminen on sen toiminnan kannalta tärkeää. Kaikkien työntekijöiden tulisi tietää ja hallita se osaaminen tai osaamisen osa-alue, joka on oman työn kannalta tärkeää. Organisaation toiminnan kannalta välttämätöntä osaamista kutsutaan ydinosaamiseksi, joka koostuu pienemmistä osaamisen alueista. Tällainen osaaminen on organisaatio osaamista, sillä se ei ole riippuvainen yhdestä henkilöstä. Vaikka henkilöstö vaihtaa työpaikkaa on tietty osaaminen edelleen olemassa organisaatiossa. (Otala 2008, 53-55.)

Osaamisella viitataan yksilön kykyyn suoriutua työtehtävistään, mutta myös kehittää omaa työtään ja ratkaista siihen liittyviä ongelmia. Osaaminen on myös tunnetta työn hallitsemisesta. Yhä useammin ei kuitenkaan tarvitse selvitä työstään yksin, vaan työ on organisaation aikaansaannos. Työn suorittamiseen voivat osallistua oman tiimin tai työryhmänjäsenet tai organisaation muut toimijat. Osaamispääomasta puhuttaessa tarkoitetaan henkilöpääoman, rakennepääoman ja suhdepääoman luomaa kokonaisuutta. Henkilöpääomalla viitataan aiemmin määriteltyyn yksilöiden osaamiseen. Rakennepääomalla taas viitataan organisaation omistamaan teknologiaan, järjestelmiin, toimintatapoihin, kulttuuriin sekä yrityksen fyysisiin ja henkisiin rakenteisiin. Rakennepääomalla mahdollistetaan yksilön osaamisen sekä kehittäminen

organisaation kannalta tarpeelliseksi, mutta myös sen laajentaminen organisaatio osaamiseksi. Suhdepääomaksi luetaan ne kumppanit, joilla omaa osaamista täydennetään. Tällaisten kumppaneiden kanssa organisaation tarvitsemaa osaamista kyetään kehittämään yksin tehtävää kehitystyötä tehokkaammin. (Otala 2008, 26, 47.) Suhdepääomaksi voidaan siis luokitella niin moniammatillinentyö kuin työn delegoiminen oman organisaation sisällä.

Raja tieto- ja asiantuntijatyön välillä on häilyvä, eikä tietotyön käsitteelle itsessään ole olemassa mitään vakiintunutta määritelmää. Sen voidaan kuitenkin ymmärtää liittyvän tiedon vastaanottamiseen ja käsittelyyn, tiedon ja osaamisen merkityksen kasvamiseen useissa eri ammateissa sekä tieto- ja viestintäteknologioihin. Asiantuntija taas määritellään korkeasti koulutetuksi, oman alansa ammattilaiseksi, jolla on usein pitkä työkokemus, jossa osaamista on karttunut. Olennainen osa asiantuntijuutta on innovatiivinen ja ajankohtainen ongelmanratkaisun kyky, omalla osaamisalueellaan. Organisaatio osaamisen kannalta on syytä huomioida tiedon ja osaamisen kehittyvän jatkuvasti. Täten myös yksilön osaamisen kehittämisen tulisi olla jatkuvaa. Jatkuvan osaamisen kehittämisen lisäksi organisaatio osaamisen taustalla olevien asiantuntijoiden motivoitumista omaan työhönsä voidaan pitää tärkeänä. Motivoituminen näkyy sitoutumisena organisaation ja sen tavoitteisiin. (Luoma, Troberg, Kaajas, Norlund 2004, 13-14.)

4.1.3 Ammatillinen osaaminen

Traumat luovat niin inhimillistä kärsimystä, kuin merkittäviä yhteiskunnallisia kustannuksiakin, joiden vähentämiseksi traumainformoitu järjestelmä hakee toimintatapoja ja -kulttuureja. Traumainfoidussa työotteessa pyritään oireilevan asiakkaan kohdalla pohtimaan mitä hänelle on tapahtunut sen sijaan, että pohdittaisiin mikä hänessä on vikana. Ihminen mielletään kokonaisuutena, jossa huomioidaan myös elämänhistoria ja pyritään havaitsemaan kärsimyksen aiheuttavia juurisyitä ja hoitamaan niitä pelkkien oireiden sijaan. Käsitteenä traumainformoitu pitää sisällään sekä traumatietoisuuden, että tietoisuuden siitä, kuinka lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset vaikuttavat hyvinvointiimme traumaperäisenä stressinä. Kirjallisuudessa lapsuuden haitallisista kokemuksista puhutaan ACE:nä, joka tulee sanoista Adverse Childhood Experience. (Sarvela & Auvinen 2020, 16,23,100.)

Traumainformoitu työote ei ole yksi ainoa toimintamalli vaan se on mukautuva ja asiakaslähtöinen toimintatapa, jota voidaan muokata kuhunkin organisaatioon sopivaksi. Erilaisia toimintamalleja on maailmalla useita. Erilaisista toteutustavoista huolimatta traumainformoidun työotteen perusperiaatteita ovat traumatietous, turvallisuuden kokemus, ihmislähtöisuus, sosiaalinen tasa-arvo, sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys mutta myös ammattilaisen oma itse-

tuntemus. Traumainformoitu työote vaatii siis laajasti erilaista tietotaitoa, sekä ammattilaisen kykyä tarkastella itseään, jotta voi ymmärtää omien traumojensa vaikutuksen työskentelyssään ja vuorovaikutuksessaan. (Sarvela & Auvinen 2020, 16,23.)

Kokkolan Ensi- ja turvakoti ry:n aina-yksikön kokemuksia traumatyön koulutuksesta tutkineessa opinnäytetyössä henkilökunta nosti esille monia koulutuksen kautta saadun osaamisen hyötyjä. Henkilökunta koki saaneensa konkreettisia työmenetelmiä sekä osaamista trauman tunnistamiseen ja sen puheeksi nostamiseen. Kasvaneen osaamisen myötä henkilökunta koki ymmärtävänsä ja kykenevänsä huomioimaan asiakkaidensa tilannetta entistä paremmin. Osaaminen nähtiin myös traumoista keskustelua helpottavana tekijänä. (Klemola & Santonen 2019, 29-31.) Työntekijöiden vastauksista ja niiden painotuksesta voidaan päätellä, että traumaosaamisen kannalta keskeisenä koettiin tietotaito, jota saatiin koulutuksella.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt myös korostivat koulutuksessa tärkeänä, että ovat voineet yhdistää saatua tietotaitoa asiakastyön tilanteisiin (Klemola & Santonen 2019, 26). Henkilökunta siis koki tietotaidon ja kokemuksen toisiinsa yhdistettynä olevan avainasemassa traumaosaamisesta puhuttaessa. Koulutuksen myötä henkilökunta sai sekä tietoa että suoria ohjeita siitä, kuinka tunnistaa ja kohdata traumatisoitunut henkilö. Työelämän jo olemassa olevat ja/tai koulutuksen jälkeen tulleet asiakastilanteet vahvistivat tätä teoreettista osaamista käytännön osaamiseksi. Myös Suomen Psykologiliiton ja Suomen psykologisen Seuran tieteellisen neuvottelukunnan laatimassa kriisityön suosituksissa (2010, 49) mainitaan, että työtä tulee tehdä riittävästi, jotta tieto ja kokemus yhdistyvät osaamiseksi.

4.2 Traumat ja rikollisuus

Traumamallilla pyritään selittämään trauman yhteys epäsosiaaliseen ja mahdollisesti rikolliseen käyttäytymiseen. Tutkimusten perusteella lapsena koettu laiminlyönti ja pahoinpitely lisäävät riskiä syyllistyä rikokseen, useilla rikoksentekijöillä on havaittu lapsuudenaikaista kaltoinkohtelua. Rikospotentiaalin lisäksi laiminlyönnillä on tutkimuksissa todettu yhteyttä antisosiaaliseen käyttäytymiseen. Vakava traumaattinen tapahtuma, kuten lapsuudessa koettu kaltoinkohtelu, on stressitekijä ja se vaikuttaa aivojen sekä mielen kehitykseen vaikuttaen näin niin fyysiseen, kuin psyykkiseenkin terveyteen ja käyttäytymiseen. Monet kaltoinkohtelun uhrit täyttävät PTSD:n kriteerit, mutta traumaperäistä stressiä saattaa syntyä vaikkei virallista diagnoosia saisikaan tai kaikki sen kriteerit eivät täyty. (Haapasalo 2017, 45-53.)

Varhaisen traumaattisen stressin on todettu olevan yhteydessä useisiin erilaisiin somaattisiin ja psyykkisiin oireiluihin ja sairauksiin. Lapsuuden traumaattinen stressi saattaa vaikuttaa henkilön stressireaktioiden säätelyyn pysyvästi. Eritoten 1kk-3v ikäisenä koettu pahoinpitely

ja laiminlyönti vaikuttaa aivoihin kaikkein eniten, sillä tuona aikana aivojen kehitys on vilkkaimmillaan. (Haapasalo 2017, 45-53.) Lapsuuden aikaisten traumojen ja sairauksien sekä ennen aikaisten kuolemien on tutkimuksissa todettu olevan voimakkaasti yhteydessä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että lapsuuden trauman kokenut väistämättä kuolee nuorempana. Tutkimusten myötä on alettu nähdä resilienssin eli psyykkisen palautumiskyvyn tai psyykkisen kestävyyden merkitys trauman käsittelyssä ja siitä selviämisessä. (Hedrenius & Johansson 2016, 38.) Rikoksentekijät ovat lapsuutensa ja nuoruutensa aikana kokeneet muita enemmän laiminlyöntiä, hyljeksintää ja väkivaltaa. Tällaiset kokemukset lisäävät rikosalttiutta ja väkivaltariskiä, jolloin uhrista saattaakin tulla tekijä. Varhainen tuki ehkäisee traumaperäisen stressin kroonistumista, joka saattaisi johtaa psyykkistenhäiriöiden syntyy ja kohonneeseen väkivaltakäyttäytymiseen. (Haapasalo 2017, 272.)

Amerikkalaisessa tutkimuksessa tarkasteltiin kumulatiivisen trauman yhteyttä uusintarikollisuuteen iäkkäämmillä vangeilla, sekä sitä onko rodulla ja rikoshistorialla merkitystä heidän uusintarikollisuuteensa. Tutkimuksessa tarkasteltiin 607 yli 50- vuotiasta vankia ja heidän rikoshistoriaansa. Sukupuoleltaan vangit olivat miehiä. (Maschi, Morgen, Leibowitz, & Rees 2018, s.11-20.)

Tutkimuksessa tarkasteltiin sekä subjektiivisen (itse ilmoitettu), että objektiivisen (mittareilla mitattu) trauman vaikutusta uusintarikollisuuteen. Tutkimushenkilöt oli luokiteltu kolmeen ryhmään: vähemmistöön kuuluvat, väkivaltarikostaustaiset ja huumausainerikostaustaiset. Kaikissa näissä ryhmissä sekä subjektiivinen, että objektiivinen trauma ennustivat kohonnutta uusintarikollisuutta. Tutkimus myös osoitti korrelaation trauman- ja rikostuomioiden määrän välillä. Mitä useampi traumaattinen kokemus henkilöllä oli, sitä useampi rikostuomio häneltä myös löytyi. (Maschi, Morgen, Leibowitz, & Rees 2018, 11-20.)

Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin, onko vähemmistöstatus, väkivalta- tai huumausainerikokset muuttuvana tekijänä merkitsevä trauman ja uusintarikollisuuden välillä sitä laskevana. Vähemmistöstatuksella tai väkivaltarikollisuudella ei havaittu laskevaa vaikutusta huolimatta siitä, oliko trauma objektiivinen vai subjektiivinen. Huumausainerikoksiin syyllistyneillä rikoshistoria sen sijaan havaittiin laskevaksi tekijäksi, mikäli trauma oli objektiivinen. Subjektiivisella traumalla saman kaltaista vaikutusta ei havaittu. (Maschi, Morgen, Leibowitz, & Rees 2018, 11-20.)

American Psychological Associationin julkaisemassa artikkelissa Psychology of Men & Masculinities lehdessä todettiin, että tutkimuksesta riippuen 62-98 prosentilla vangittuna olleista miehistä oli takanaan ainakin yksi traumaattinen kokemus ennen vankeutta. Artikkelissa traumalla viitattiin The American Psychiatric Associationin määritelmään elinikäisistä traumaattisista kokemuksista (Lifetime traumatic experience, LTE) jollaisiksi luetaan seuraavat: rikok-

sen uhriksi joutuminen, vakavan vamman saaminen tai sen uhka, kuoleman uhka, läheisen ihmisen vakavan vamman saaminen tai kuolema tai näiden uhka sekä toisen ihmisen vakavan vamman tai kuoleman tai niiden uhan todistaminen. Tutkimusten perusteella prosentuaalisesti traumakokemukset vangittuna olleiden keskuudessa olivat merkittävästi korkeampia kuin miehillä, jotka eivät olleet koskaan olleet vangittuna. Miehistä, jotka eivät koskaan olleet olleet vangittuna 22-47 prosentilla oli taustallaan vähintään yksi määritelmän mukainen traumaattinen kokemus. Artikkelin mukaan merkittävään eroon saattaa osaltaan vaikuttaa etnistenvähemmistöjen suhteellinen korkeampi esiintyvyys vankipopulaatiossa. (Pettus-Davis,C., Renn T., Lacasse, J.R.& Motley, R. 2018, 379-393.)

Traumaoireiden ja uusintarikollisuuden välillä on artikkelin mukaan havaittu korrelaatio. Traumaoireiksi artikkelissa luokitellaan stressiyliherkkyys, voimakkaat negatiiviset tunteet, jännityksenhakuisuus, aggressiivisuus, impulsiivisuus, dissosiaatio, heikentynyt riskinarviointi kyky, epärealistiset odotukset liittyen ihmissuhteisiin, mikä saattaa johtaa epävakaaseen sosiaaliseen tukeen. Tutkimusten perusteella hoitamattomat traumaoireet yhdessä rikoshistorian kanssa indikoivat rikollista käyttäytymistä, kasvanutta huumausaineiden käyttöä ja mielenterveyshäiriöitä sekä korvaushoidon keskeyttämistä. (Pettus-Davis,C., Renn T., Lacasse, J.R.& Motley, R. 2018, 379-393.)

5 Tutkimusasetelma

Luvussa 4 esitelen opinnäytetyön tutkimusasetelman. Tässä luvussa avaan opinnäytetyön tarkoituksen ja sen tavoitteet, tutkimuskysymykset sekä opinnäytetyöprosessia. Tämän lisäksi esittelen opinnäytetyön tutkimusmenetelmää ja tutkimusaineiston käsittelyä.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa Suomenlinnan vankilan henkilökunnan traumaosaamisesta ja koulutustarpeesta siihen liittyen. Saadun tiedon avulla tavoitteena on vastata opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyötä varten haastattelin neljää Suomenlinnan vankilan henkilökunnanjäsentä. Haastattelun pyrkimyksenä oli selvittää:

- nykyinen osaaminen ja sen merkitys vankien kanssa tehtävässä työssä
- henkilökunnalla jo olemassa olevaa koulutusta ja lisäkoulutuksen tarve
- ajatuksia siitä, kuinka Rikosseuraamuslaitoksen traumaosaamista voitaisiin kehittää

Pelkän traumaosaamisen sijaan haastattelussa käsiteltiin myös yleisesti vankien mielenterveyttä ja siihen liittyvää osaamista. Tähän päädyttiin, sillä teoreettisen viitekehyksen valossa trauman tunnistaminen on haasteellista sen oirehtiessa usein samoin, kuin monet muut mielenterveydenhäiriöt, näin ollen yleinen mielenterveysosaaminen voidaan nähdä relevanttina tässä asiayhteydessä.

Haastatteluista saatuja tutkimustuloksia tulkitaan tutkimuskysymyksistä käsin ja peilataan opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen. Johtopäätöksissä esittelen tutkimustuloksiin perustuvat vastaukset näihin asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset esittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan jatkossa käyttää apuna henkilökunnan koulutuksia suunniteltaessa. Tuloksia voidaan käyttää niin ammatillista-, kuin jatko- ja lisäkoulutustenkin suunnittelussa. Opinnäytetyöllä halutaan osaltaan tuoda myös näkyväksi, kokeeko henkilökunta mielenterveys- ja traumaosaamisen tärkeäksi Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävässä työssä. Opinnäytetyö antaa myös tietoa vankien asemasta yhteiskunnassa.

5.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa henkilökunnan kokemuksista liittyen traumaosaamiseen. Tavoitteena oli tuoda ilmi, millaista osaamista henkilökunnalla jo on traumoihin ja mielenterveyteen liittyen sekä mahdollisia parannusehdotuksia niin ammatilliseen – kuin jatko- ja lisäkoulutukseenkin eli millaiselle osaamiselle he näkevät tarvetta. Tarkoituksena myös tuoda ilmi nähdäänkö aihealueen osaamiselle ylipäänsä tarvetta Rikosseuraamuslaitoksessa. Tutkimuskysymyksiksi päätettiin tiivistää kaksi keskeistä:

1. Millaista traumaosaamista henkilökunnalla on?
2. Millaista osaamista henkilökunta kokee tarvitsevansa?

5.3 Laadullinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on tutkielma, joka noudattaa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadulliseen tutkimusmenetelmään päädyttiin, sillä haluttiin selvittää nimenomaisesti henkilökunnan kokemuksia omasta osaamisestaan. Myös osaamisen kattava ja kuvaava numeerinen mittaus ja sen haastavuus vaikuttivat osaltaan tutkimusmenetelmän valintaan.

Laadullisen tutkimuksen perusperiaatteena on todellisuuden ja tosielämän kuvaaminen, jolla pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaiseen kuvaukseen tutkittavasta ilmiöstä. Tämän opinnäytetyön kohdalla tällä viitataan vankilahenkilökunnan kuvaukseen omasta osaamisestaan.

Todellisuus on vastaajan näkökulmasta riippuvaista, jonka vuoksi yhtä oikeaa vastausta ei ole. Kokonaisvaltaisuudella viitataan pyrkimykseen saada selville mahdollisimman kattava joukko näitä eri näkökulmia, joita tutkittavan ilmiön ympärillä esiintyy. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii löytämään ja tuomaan esiin tutkittavaan ilmiöön liittyviä myös ennalta-arvaamattomia asioita, ei niinkään todentamaan niiden oikeellisuutta. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997, 160-161.)

Tyypillisesti laadullisten tutkimusten aineistonkeruu tapahtuu haastatteluiden tai havainnointien avulla. Lisäksi tutkimusjoukko on tyypillisesti tarkoituksenmukaisesti valittu, satunaisotannan sijaan. Kvalitatiivisille tutkimuksille erityistä on myös niiden joustavuus ja tutkimussuunnitelma saattaa tutkimuksen aikana elää. (Hirsjärvi ym. 1997, 164.) Myös tämä opinnäytetyö mukailee näitä kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä toteutustapoja. Aineiston keruu suoritettiin haastattelumenetelmää hyväksikäyttäen ja haastattelut kohdistettiin etukäteen rajattuun joukkoon osallistujia.

Haastattelumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemoitettua ryhmähaastattelua, jonka pohjana toimi etukäteen laadittu haastattelurunko. Haastattelu ei kuitenkaan ole sidottu kysymyksiin, vaan tarkoituksena on antaa tilaa haastateltavien kokemuksille ja käyttää haastattelurunkoa teemahaastattelun tavoin ohjenuorana keskusteltaville aiheille. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 47.) Tähän päädyttiin, sillä ryhmähaastattelu voi olla haasteellinen menetelmä kokemattomalle tutkijalle ja pelkät etukäteen päätetyt teemat eivät välttämättä anna riittävästi tukea haastatteluun. Ryhmähaastatteluun päädyttiin pitkälti haastateltavien toiveesta. Tutkimuksen näkökulmasta tälle ei ollut estettä ja ryhmähaastattelussa osallistujilla on mahdollisuus peilata kokemuksiaan ja mietteitään keskenään haastattelun aikana, mikä saattaa tuoda uutta sisältöä aineistoon.

5.4 Aineistoanalyysi

Aineistonkeruun jälkeen aineisto analysoidaan tutkimustuloksia varten. Aineiston analysointiin valitsin laadulliselle tutkimukselle tyypillisen ja monikäyttöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi voidaan jakaa kahteen kategoriaan, induktiiviseen ja deduktiiviseen. Induktiivinen sisällönanalyysi on aineistolähtöistä, siinä teoria ei ohjaa aineiston tulkintaa, vaan teoriaa tulkitaan aineistosta käsin. Deduktiivinen sisällönanalyysi taas lähtee teoriasta. Näistä valitsin lähestymistavakseni induktiivisen eli näin sisällönanalyysissä teoria ei ohjaa aineistosta tulevia tuloksia, mutta tuloksiin voidaan soveltaa laajasti erilaisia teorioita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103-109.)

Induktiivinen sisällönanalyysi toteutetaan rajaamalla aineistosta opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta kiinnostava materiaali, jonka työstämistä jatketaan. Materiaali, joka ei tutkimuksen valossa ole kiinnostavaa jää analyysin ja näin koko tutkimuksen ulkopuolelle. Materiaalin kiinnostavuuden ja kiinnostamattomuuden välille tehtävän rajan tulee olla selvä. On syytä huomata, ettei päätös siitä, mikä materiaali on kiinnostavaa ja mikä ei ole kiinnostavaa ei enää tässä vaiheessa ole mielipidekysymys vaan sitä määrittelee tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet sekä asetetut tutkimuskysymykset. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103-109.)

Aineiston keräämisen jälkeen aloitin nauhoitetun aineiston litteroinnin eli puhtaaksi kirjoittamisen. Litteroitua materiaalia tuli kaikkinensa 13 sivua. Litteroidun materiaalin kävin useaan kertaan läpi helpottaakseni sen analysointia ja yhtenäisten teemojen löytämistä. Haastatteluaineiston kerääminen, litterointi ja analysointi tapahtuivat lyhyellä aikavälillä, lisäksi haastatteluaineistoa oli verraten niukasti, joten en kokenut tarpeelliseksi erotella aineistoa esimerkiksi erilaisin värein tulosten koostamista varten, kuten olin alun perin ajatellut. Aineiston jäsentelin etsimällä kunkin kysymyksen alta samankaltaisia ilmaisuja ja ryhmittelemällä ne sen mukaan alaluokiksi. Haastateltavien määrä oletettavasti vaikutti siihen, että joidenkin kysymysten kohdalla syntyi vain yksi alaluokka. Lopulta tuloksia varten alaluokkien ilmaisut yhdistettiin yläluokkiin, joina toimivat haastattelurungon teemat. Tutkimustulokset on esitetty näitä teemoja mukaillen.

5.5 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin toukokuussa 2018 opinnäytetyöstartilla. Saman vuoden syyskuussa lähestyin Kriminaalihuollontukisäätiön yhteyshenkilöä heillä tarjolla olevien mielenkiintoisten aiheiden tiimoilta. Alun perin tarjolla ollut aihe oli otsikoltaan ” Traumojen huomioiminen vankien kanssa tehtävässä työssä”. Keskustelua tarjolla olevasta aiheesta käytiin niin Kriminaalihuollontukisäätiön kuin tutkintovastaavankin kanssa. Lopulta aihe todettiin liian laajaksi opinnäytetyöhön, lisäksi haluttiin enemmän rikosseuraamusalan sosionomin työtä kehittävää näkökulmaa. Tämän myöstä yhdessä tilaajan ja tutkintovastaavan kanssa päädyttiin opinnäytetyön käsittelevän vankilahenkilökunnan traumaosaamista. Myöhemmässä vaiheessa aihe rajautui Suomenlinnan vankilaan. Opinnäytetyöprosessi jatkui aiheanalyysin tekemisellä ja sen hyväksymisellä.

Aiheanalyysin hyväksymisen jälkeen prosessin alkuvaiheessa oli vielä epäselvää, tultaisiinko haastatteluja suorittamaan yhdessä vai useammassa vankilassa. Lähestyin muutamaan vankilaa tiedustellakseni heidän mielenkiintoaan osallistua tutkimukseen. Suomenlinnasta löytyi aiheesta kiinnostunutta henkilökuntaa. Mikäli muistakin vankiloista olisi oltu kiinnostuneita aiheesta, olisi auennut mahdollisuus myös vertailla laitosten välisiä eroja. Lopulta haastattelut päätettiin suorittaa vain Suomenlinnan vankilaan. Näin opinnäytetyö sai myös lopullisen

muotonsa ”Suomenlinnan vankilan henkilökunnan kokemuksia traumaosaamisesta”. Opinnäytetyön suunnitelmaseminaari järjestettiin helmikuussa 2020.

Lähestyin Suomenlinnan vankilan johtajaa tutkimuslupaan liittyen, hänen mukaansa henkilökunnan haastatteluja varten tutkimuslupa osallistujilta oli riittävä. Haastateltavien toiveesta haastattelut päädyttiin suorittamaan ryhmähaastatteluna. Haastatteluaika sovittiin maaliskuulle 2020. Neljä päivää ennen sovittua haastattelua maailmanlaajuinen koronaviruspandemia johti useisiin tiukkoihin rajoitustoimenpiteisiin myös Suomessa. Päivä ennen sovittua haastattelua Suomenlinnan vankilan yhteyshenkilö ilmoitti, että vankila on suljettu ulkopuolisilta uusien rajoitusten ja suositusten myötä ja haastattelu joudutaan siirtämään määrittämättömäksi ajankohdaksi tulevaisuuteen. Tuolloin pandemian uskottiin rauhoittuvan lähikuukausina.

Syyskuussa 2020 otin uudelleen yhteyttä Suomenlinnanvankilaan ja tiedustelin mielenkiintoa edelleen osallistua haastateltaviksi opinnäytetyötä varten. Halukkaita löytyi, joskin haastateltavien määrä oli laskenut alkuperäisestä kahdeksasta vain neljään henkilöön. Tässä poikkeuksellisessa pandemiatilanteessa tämä nähtiin kuitenkin riittävänä määränä ja haastattelu saatiin suoritettua etäyhteydellä lokakuussa 2020. Liitteenä (liite2) saatekirje, jonka lähetin henkilökunnalle syyskuussa. Saatekirjeen muoto poikkeaa hieman totutusta, sillä olimme jo käyneet keskustelua asian tiimoilta keväällä. Liitteenä (liite 3) myös suostumuslomake, joka saatteen tavoin poikkeaa totutusta ja keväällä lähetetystä siinä määrin, että koronavirus tilanteenvuoksi sähköpostikuittaus suostumiseen oli riittävä. Näin kuitenkin varmistuttiin, että osallistujat saivat kirjallisesti tietoonsa, mitä suostumus käytännössä tarkoittaa. Etäyhteyteen siirtymisestä huolimatta haastattelumuotona pysyi edelleen ryhmähaastattelu. Haastattelu nauhoitettiin ja nauhoitetun aineiston litterointi aloitettiin haastattelun jälkeisenä päivänä.

6 Tutkimustulokset

Tutkimusta varten haastattelin neljää Suomenlinnan vankilassa työskentelevää henkilöä. Haastattelu suoritettiin ryhmähaastatteluna etäyhteyden välityksellä vallitsevan koronavirustilanteen vuoksi. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Haastateltavat vastasivat esitietolomakkeeseen, jossa selvitettiin henkilöiden ikä, työvuosienmäärä niin rikosseuraamuslaitoksella, kuin sen ulkopuolellakin sekä haastateltavien koulutustausta. Näiden kysymysten tarkoituksena oli saada jonkinlainen yleiskuva haastateltavien lähtökohdista.

Haastateltavien työkokemus Rikosseuraamuslaitoksen tehtävissä vaihteli neljän ja viidentoista vuoden välillä. Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolelta karttuneen työkokemuksen vaihteluväli oli lähes identtinen, ollen 5-15 vuotta. Jokaisella haastatellulla henkilöllä oli vähintään kym-

menen vuoden kokemus työelämästä. Jokainen haastateltava oli suorittanut korkeakoulututkinnon, mutta vain yhdellä haastateltavista oli taustallaan vankeinhoidon perustutkinto. Osa haastateltavista oli suorittanut erilaisia mielenterveyteen liittyviä tutkintoja ja koulutuksia, vastaavasti osalla tällaisia ei ollut lainkaan.

Seuraavaksi käyn läpi haastattelun tulokset. Tulokset on jäsennelty haastatteluteemojen mukaisesti. Kursivoidut kohdat ovat suoria lainauksia haastateltavien vastauksista. Vastaukset on muutettu kirjakielelle, jotta esimerkiksi murteesta tai puhetyylistä ei vastaajaa voida suoraan tunnistaa. Tähän on päädytty etenkin haastateltavien pienen lukumäärän vuoksi. Lisäksi käytetyllä kielellä ei tässä tutkimuksessa ole merkitystä tutkimustulosten kannalta, sillä aineiston analysointi on suoritettu sisällönanalyysilla.

6.1 Ammatillinen osaaminen ja sen vaikutus

Ensimmäisenä teemana haastattelussa käsiteltiin haastateltavien jo olemassa olevaa osaamista sekä sitä, kuinka mielenterveys- ja traumaosaaminen vaikuttaa tai vaihtoehtoisesti vaikuttaisi heidän tekemässään työssä. Tässä teemassa haastateltavilta kysyttiin myös yleisesti vankien mielenterveysongelmiin liittyviä asioita, jotta voimme saada kuvan siitä onko mielenterveysosaamiselle henkilökunnan mielestä tarvetta. Lisäksi näillä kysymyksillä pyritään selvittämään henkilökunnan kokemusta omasta osaamisestaan ja näin vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Kysyttäessä haastateltavilta miten tunnistettavina he pitävät vankien mielenterveysoireita yleisesti ja kuinka tunnistettavana he kokevat trauman aiheuttaman oireilun olivat vastaukset keskenään hyvinkin samansuuntaisia. Haastateltavat kokivat tunnistavansa mielenterveysongelmista johtuvan oireilun noin yleisesti, mutta trauman aiheuttamaa oireilua ei kukaan haastateltavista uskonut tunnistavansa ainakaan kovin hyvin.

> *”Mielenterveyshäiriöisiä ihmisiä ja sitä oirehdintaa toki näkee ja jossain märin tunnistaakin, mutta sitten tämä, että tunnistaako vaikka mikä saattaa olla trauman aiheuttamaa [oireilua], niin en kyllä osaa sitä nähdä. Että osaan vasta siinä vaiheessa, ehkä kun jos tiedän, että on sitä traumaa. Mutta jos pitäisi alkaa sitä tunnistamaan niin kuin itse, niin en koe kyllä, että osaisin sanoa, että tämä saattaa johtua jostain traumaperäisestä.”* H1

> *”Niin tuota, että mielenterveysongelmat ovat minulle niin tuttuja, että minä ne aika helposti tunnistan, mutta traumatisoituneita ihmisiä olen toki tavannut aikaisemmin elämässä, mutta kuitenkin ollut heidän kanssaan sen verran vähemmän niin kuin…että se olisi ollut mitenkään pinnalla, että en minäkään sano kyllä mitenkään tunnistavani traumoja kovin hyvin.”* H3

Kysyttäessä haastateltavilta, millainen vaikutus vankien mielenterveysongelmilla on heidän kanssaan tehtävässä työssä, haastateltavat nostivat esille mielenterveysongelmien vaikutuksen vankien toimintakykyyn.

> *" (…) ensimmäisenä tulee mieleen se, millä lailla ne mielenterveysongelmat vaikuttavat siihen vangin toimintakykyyn eli tavallaan, ehkä että mitä tältä asiakkaalta voi odottaa sillä hetkellä ainakaan niin kuin ainakaan työskentelyllä. Vai pitäisikö ensisijaisesti hankkia, niin kuin terveydenhuollon puoleen kääntyä tai ehkä niin kuin tämän tyyppistä pohdintaa. Että mitä nyt ensiksi kannattaa tehdä ja mitkä ovat sitten todellisuudessa sen ihmisen kyvyt työskennellä esimerkiksi rangaistusajansuunnitelmantavoitteiden osalta juuri siinä hetkessä."* H1

> *"Minä ajattelen, että miten sitä huomioi ihan perustyössä varmaan siitä just toimintakyvystä ja miten pitää itsestään huolta ja ruokailee ja nukkuu ja nämä ovat ihan varmasti sellaisia tai onkin mitä meidän nyt tulee kysyttyä kaikilta."* H4

Haastateltavat kokivat tärkeänä sen, ettei mielenterveysongelmien anneta vaikuttaa negatiivisesti vangin kanssa tehtävään työskentelyyn. Haastateltavien mukaan vankeja ja heidän asioitaan tulee hoitaa ja huomioida tasa-arvoisesti käytöksestä riippumatta ja huolimatta siitä, osaavatko haastateltavat itse olla vangille avuksi hänen ongelmiensa kanssa. Tällaisissa tapauksissa vankia ohjataan haastateltavien mukaan näiden ongelmien osalta eteenpäin avunpiiriin.

> *" (…) rangaistusajansuunnitelma määrittelee paljon ja jos itsellä ei ole johonkin osaamista niin niin tuota täältä niin tuonne siviilipalveluita mietitään, mitä voi hyödyntää ja vankiterveydenhuolto ennen kaikkea. Mutta ei se niin kuin määrittele, että tuota, yhtä lailla niiden kanssa työskennellään, oli se ongelma mikä tahansa. Että, ei kukaan jää niin kuin ehkä vähemmälle huomiolle tai sillä tavalla, että miten sen nyt selittäisi, ettei se ole kynnys mihinkään, että pitää huomioida. Samalla lailla pitää huomioida, jos on muita ongelmia ja tarpeita."* H2

> *" Ihan samalla tavalla ne mielenterveysongelmat ovat asioita muiden joukossa, voi olla vaikka ADHD tai jotain oppimisvaikeuksia tai mitä tahansa, että sitten me etsitään niitä keinoja, että millä me tätä ihmistä autetaan."* H3

Kysyttäessä millaiset tietotaidot haastateltavat kokevat omaavansa vankien auttamiseen liittyen mielenterveysongelmiin ja erikseen vielä traumaan liittyen vastauksissa oli hajontaa. Kaksi haastateltavaa koki omaavansa heikosti tietotaitoa ja tarvitsevansa selkeästi lisää, ollakseen työssään varmoja. Toiset kaksi taas kokivat mielenterveysosaamisensa yleisesti hyväksi, mutta traumaosaaminen oli kaikille haastateltaville omien sanojensa mukaan vierasta.

”Minulla ei ole mitään koulutusta tai sellaista traumaosaamiseen eli en, en siitä tiedä yhtään sen enempää. Mielenterveyspuolelta niin, mitä opiskelunohella on tai opiskellessa on tullut eteen, mutta että tuota vois sanoa, että kyllä lisää infoa tarvitsee ja varmaan lähdetään…Komppaan H1 hyvin pitkälle tuosta, että se mitä ei osaa niin niin, eikä tiedä niin pitää kysyä ja pyytä apua ja delegoida asiat. Niitä asioita ja mitä asioita on pystynyt hoitamaan vangin kanssa, sitten niitä on itse hoitanut. Eli ne ovat vähän vieraampi maaperä itselle, että en koe, että kannattaa lähteä sinne sörkkimään ja katsoa mitä tulee vaan tuota, pyytää apua niiltä, jotka osaavat sen asian.” H2

”Että sillä tavalla tiedän niin kuin mielenterveysongelmista aika paljon, mutta traumoista siellä [aiempi työpaikka] ei hirveästi puhuttu niinäkään x vuotena. Että se alkoi vasta tulla sinne sitten tämä traumaterapia ja jotkut siihen erikoistuivat.” H3

Yksi haastateltava nosti esille tiedon lisäksi myös kohtaamisentaidon, jonka koki erityisen tärkeäksi asiakastyössä.

”Minä ajattelen niin että, nyt ehkä se tai minä toivon niin, että se isoin taito on sellainen, että jotenkin että unohtaisi itse sen oman niin kuin tietämisen ja olisi siinä niin kuin sen ihmisen kanssa siinä tilanteessa. Ja jotenkin niin kuin puhtaalta pöydältä. Vaikka tietenkin se joku niin kuin teoreettinen osaaminen on sitten tuolla jossain takana mihin voi nojata mutta että ehkä se voi olla, että jotain osaa niin antaa sitten sellaista niin kuin, en tiedä voiko sitä sanoa välineeksi tai sanotaan näin, että olemisen taito (…) että ihmiset tipahtavat ja, ja jotenkin, että pitää olla niitä taitoja sitten jotenkin napata se ihminen takaisin tähän hetkeen. Niin kuin takaisin tänne, kun hän on jossain siellä, missä ikinä sitten onkaan.” H4

Kysyttäessä haastateltavien näkemystä siihen, kuinka taustalla oleva hoitamaton trauma voi vaikuttaa uusintarikollisuuteen olivat haastateltavat keskenään samaa mieltä ja uskoivat uusintarikollisuuden mahdollisesti lisääntyvän hoitamattoman trauman myötä. Kuten haastateltavatkin totesivat, on kuitenkin huomioitava, että kyseessä on vain heidän näkemyksensä, eikä se välttämättä perustu tilastoihin. Yksi haastateltava nosti esiin myös päihteiden vaikutuksen trauman synnyssä.

”Mikä minulle ensimmäisenä ajatuksena nyt tuli mieleen niin oli siis niin kuin päihteiden käytön kautta. Että olisi niin kuin takana oleva trauma, joka on kestämätön ja johtaa ongelmalliseen päihteiden käyttöön ja siitä tulee sitten muita lieveilmiöitä, kuten esimerkiksi rikollisuutta.” H1

” Kyllä minä uskon, että sillä traumalla on paljonkin vaikutusta siihen, että jos on vaikka elänyt kauhean väkivaltaisessa ympäristössä ja sitten sillä tavalla putoilee

ja…niin kuin pois tästä hetkestä ja sitten se, että se elämänhallinta ylipäänsä on sellaista, aika kaoottista. Että sitten jos ei ole, vaikka ruokaa niin… tai rahaa niin uskoisin, että se alentaa sitä kynnystä tehdä jotain sellaisia äkillisiä tekoja. Vaikka ne ei olisi aina niin tietosiakaan, mutta jos se sellainen ikään kuin vanha traumatisoitunut minä tekee niitä jotenkin. Tekee siinä hetkessä jotain niin kuin henkensä pitimiksi niin että ehkä minä uskon, että se käsittelemätön asia paljonkin vaikuttaa uusintarikollisuuteen." H3

" Ajattelen kanssa, että vaikuttaa. Ja ajattelen, että varmaan vähän on eroa siinä, että onko sitten niin kuin sanotaan, että varmaan vankilaan, kun päätyy päihteidenkäyttäjiä tai tuota väkivallantekijöitä, mutta ehkä nyt enempi näistä päihteidenkäyttäjistä niin on sillä varmaan merkitystä, että onko se päihdepitoinen elämätapa tuottanut näitä traumaattisia kokemuksia vai että onko siellä niitä traumoja, joita sitten lääkitään päihteillä ja sitten kumuloituu ne traumaattiset asiat." H4

Haastattelussa nousi myös esiin, ettei pelkkä hoitamaton trauma automaattisesti vaikuta uusintarikollisuuteen, vaan myös elämän muut osa-alueet vaikuttavat ihmisen ja hänen käyttäytymiseensä. Elämän muiden osa-alueiden uskottiin myös voivan kompensoida trauman vaikutusta.

"Kun se on niin iso kokonaisuus se ihminen, että, että, mitä siellä muuta on. Jos elämän muut palikat ovat niin kuin täysin kunnossa ja mielenterveys temppuilee ja on muita kannattelevia tekijöitä, niin voihan se olla, että niin kuin se osa [trauman vaikutus uusintarikollisuuteen] on tosi pieni." H2

Yhden haastateltavan vastauksesta nousi myös esille viranomaisprosessin vaikutus ihmiseen ja voiko se olla traumatisoiva tekijä. Kysyttäessä kaikki haastateltavat pitivät mahdollisena, että itse rikoksen selvittely, oikeudenkäynti ja vankeusaika saattavat olla traumatisoivia.

"Mietin myös niin kuin sitä, että kyllähän me saatetaan niin kuin hyvin traumatisoida näitä ihmisiä sillä, että me, että on poliisikuulustelut ja oikeudenkäynnit ja on ransun (rangaistusajansuunitelma) teot ja joka vankilassa aloitetaan alusta nämä jutut ja tuota jotenkin, että just pitäisi tietää mitä tekee ja et en minä tiedä." H4

Haastateltavilta kysyttiin millaista vaikutusta mielenterveys- ja traumaosaamisella on tai olisi (jos itse kokee ettei osaamista tällä hetkellä ole) tekemässään työssä. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että hyvällä osaamisella on vaikutusta tehtävän työn laatuun.

"No en osaa ehkä sen tarkemmin sanoa, kuin että uskon, että voisin tehdä sen oman asiakastyöni paljon paremmin ja ehkä tuota, kun nythän on aika sellainen, jopa niin kuin varovainen suhtautuminen jos tiedän ihmisellä olevan trauma." H1

”Olen samoilla linjoilla, varmaan laadussa sen näkisi, että osaisi niin kuin vähän enemmän. Ei ole niin yksi suuntaista se työ, olisi monia näkökulmia ja osaisi ehkä peilata sitä asiaa ehkä vähän laajemmin sitten kun taas työkaluja mitä kannattaa ja muuta että, ymmärrystä ehkä ja sen kautta sitten.” H2

”Niin, varmaan se kokemus mielenterveysihmisten kohtaamisesta niin se on sellaista, jotenkin sisäänrakennettua, että kun on paljon kohdannut ihmisiä niin että osaa suhtautua heihin luontevasti. Ja sitten tietää, että mitä voi tavallaan niin kuin vaatiakin tai minkälaista käytöstä heiltä sallia, että mikä on jokseenkin normaalia ja mitä ei tarvitse niin kuin sietää. Ja sitten tuota, et voi, et osaa esittää sellaisia kysymyksiä sitten kun tietää heidän elämästään enemmän. Niistä harhoista ja muista sellaisista asioista, mutta sitten mitä tulee näihin trauma-asioihin niin minä sanoisin, että minä olen niissä kyllä aika sokea vielä toistaiseksi. Että varmaan niin kuin turhan silkkihansikkainkin heihin suhtaudun ihan varmuuden vuoksi. Että että…olisi siinä mielessä se koulutus kyllä tarpeellista.” H3

Haastateltavilta kysyttiin mistä heidän on mahdollista saada neuvoja vankienmielenterveyteen liittyen, mikäli sitä kokee tarvitsevansa. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että Rikosseuraamuslaitoksen sisältä on helppo ja hyvä hakea apua oman ammattitaidon rajan tullessa vastaan, jokainen vastaaja mainitsi erikseen Vantaan vankiterveydenhuollon. Tämän lisäksi apua kyseltiin kollegoilta ja haettiin tietoa netistä. Yksi haastateltavista myös kertoi, että ainakin seksuaalirikoksen tehneiden mielenterveysongelmiin liittyen konsultaatioapua on saatavilla kolmannelta sektoriltakin.

” (…) että varmaan sinne vankiterveydenhuoltoon ja varsinkin sinne Vantaan osastolle niin...Siellä on mukavaa henkilökuntaa ja heiltä voi kysyä sillä tavalla suoraankin sähköpostilla tai soittaa, että onneksi on niin monen ammatin ihmisiä niin kuin täällä Risenkin sisällä ja että aina löytyy jotain niin kuin apua kyllä.” H3

”Mitä itse sitten netin kautta, mielenterveystalon tai jonkun sivulta etsii infoa sitten johonkin tiettyyn.” H2

”No tietysti täällä Suomenlinnassa on hyvin osaavia kollegoita, että voi konsultoida aika nopeasti täälläkin (…) itse teen töitä aika paljon seksuaalirikollisten kanssa ja tiedän, että sitten on niin kuin kolmannen sektorin toimijoita, joilta vois tällaista konsultaatioapua pyytää. En ole itse sitä tehnyt, mutta tiedän että sellainen vaihtoehto on.” H1

Yhteenvetona voidaan todeta haastateltavien kokevan vankien mielenterveysongelmien vaikuttavan heidän kanssaan työskentelyyn muun muassa toimintakyvyn kautta. Haastateltavat kokivat tunnistavansa mielenterveysongelmien aiheuttaman oireilun pääsäätöisesti hyvin,

mutta trauman aiheuttama oireilua haastateltavat eivät uskoneet tunnistavansa ainakaan kovin hyvin. Haastateltavat pitivät mahdollisena, että hoitamaton trauma saattaa lisätä uusintarikollisuutta. Mielenterveys- ja traumaosaamisen myötä henkilökunta uskoi pystyvänsä tekemään laadukkaampaa työtä vankien kanssa. Nykyisellään haastateltavat kokivat saavansa apua pitkälti Rikosseuraamuslaitoksen vankiterveydenhuollosta, mikäli oma osaaminen mielenterveysasioissa koettiin riittämättömäksi.

6.2 Koulutustausta ja -tarve

Toisena teema haastattelussa käsiteltiin koulutuksen tarvetta mielenterveys- ja traumaosaamiseen liittyen. Haastateltavat nostivat läpi haastattelun useita kertoja esiin, kokevansa etenkin traumaosaamiseen liittyvän koulutuksen tarpeellisena asiakastyötä tehdessä. Haastateltavat kokivat tietävänsä aiheesta liian vähän sen parissa työskentelyä varten. Erityisesti ongelmana nähtiin pelko siitä, että traumatisoituneen henkilön kanssa tehdään tietämättömyyttään jotain väärin, mikä saattaisi aiheuttaa vahinkoa vangille.

Kysyttäessä millaista mielenterveyskoulutusta haastateltavat olivat saaneet ja millaista traumaosaamisen koulutusta siihen liittyi, vastaukset vaihtelivat. Osa haastateltavista oli kouluttautunut paljonkin mielenterveysasioihin keskittyen, kun taas osalla koulutus koostui ammattikorkeakoulussa olleista mielenterveysopeista ja yksittäisistä täydennyskoulutuspäivistä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa, joissa teemoja oli heidän mukaansa sivuttu. Kaiken merkittäväksi kokemansa koulutuksen haastateltavat olivat suorittaneet jossain muualla kuin Rikosseuraamuslaitoksessa tai Rikosseuraamuslaitoksen tarjoamana.

> *”No tietysti mitä nyt on ollut ammattikorkeakouluopinnoissa, sellaista hyvin yleistä mielenterveysongelmista, että silloin ja meillä on aika paljon täydennyskoulutuksia täällä RISE:ssä niin… En nyt muista mitään koulutuksien nimiä, mutta aika monessahan niitä…tai tätä tematiikkaa siis sivutaan.” H1*

> *”Joo ihan samoilla linjoilla, että kyllä ne mitä on ollut tässä vuosien varrella täällä RISE-alalla niin kyllä ne vähän niin kuin sivuavat sitä ja että…oppii tunnistamaan mistä saattaa olla kyse mutta ei, ei minun mielestäni sen syvemmälle, ainakaan itse ole ollut missään koulutuksessa missä mentäisiin.”* H2

> *” Kyllä minä sanon, että minullakin se syvin koulutus on siellä (entisessä työpaikassa) tietysti siellä koulutetaan koko henkilökuntaa niin kuin joka kuukausi laajasti (…) ja sitten siellä oli lisäksi sellaisia pitkiä täydennyskoulutuksia mihin meitä maksettiin, että jotka kestivät vuoden missä oli kaikkia työnohjauksia ja siellä opeteltiin psykoedukaatiota nyt esimerkiksi skitsofreniasta. Että minä olen sellaisen vuoden käynyt ja sitten vielä peliongelmistakin sinä aikana. Mutta en RISE:ssä kyllä mielenterveyskoulutuksiin*

nyt osallistunut ollenkaan. Ku ne ovat varmaa siellä meidän RSKK:ssa sellaisia aika perusjuttuja, mutta jos siellä olisi jotain sellaista syvällisempää niin toki osallistuisin. Kyllä siellä (entisessä työpaikassa) on ollut ihan sellaisia päivän traumakoulutus tai useampikin että kun me rupesimme tekemään yhteistyötä traumaterapiakeskuksen kanssa, niin sitten meille kerrottiin just sellaisista taputteluterapioista ja muista. Että osattiin sitten tavallaan sinne ehkä ihmisiä ohjata." H3

"Ja tuota mulla on ollut sillä lailla niitä omia koulutuksia, minä olen käyttänyt lomapäiviä ja ylityövapaita ja jonkun verran. No nyt itseasiassa tänä syksynä on niin kuin 3 päivää minä olen ollut niissä traumaterapiakeskuksen missä jossain justiin sellainen dissosiaatiohäiriön arvio homma. Tommosen vuoden minä olen joskus aikaisemminkin käynyt mutta itse maksan kaikki koulutukset minä en muista, että olisiko terapiakoulutukseen saanut mennä niin kuin sitten työaikana käydä ne. Opiskelin X ammattikorkeakoulussa ja miksi minä sinne hain niin se oli se, että se oli suuntautunut mielenterveys ja päihteet. (…) sen jälkeen olen käynyt ensin sen psykoterapianperusteet ja se terapiakoulutus on ollut neljä vuotta ja sitten minulla on se seksuaaliterapian koulutus ja neuvonta, niissä on mennyt kolmevuotta ja sitten kanssa se vuoden ongelmapelaaminen ja vuosi jotain traumakoulutusta ja nyt taas mikä tämä uuspätkä ja pariterapiaa ja mitä kaikkea." H4

Kysyttäessä miksi henkilökunnan mielenterveysosaamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota haastateltavat näkivät monia eri syitä. Kaikissa vastauksissa keskiössä oli kuitenkin selkeästi ajatus siitä, että vankeja voitaisiin paremmin auttaa, mikäli tietotaitoa olisi enemmän. Haastatteluvastauksissa nousi esiin myös yhteiskunnallinen ja taloudellinenkin näkemys siitä, kuinka henkilökunnan osaaminen voisi vaikuttaa positiivisesti suuremmassa kuvassa.

" Jos ei oikein tiedä mihin suuntaan sitä asiakasprosessia on viemässä, ottaen huomioon minkä tyyppisiä asiakkaita meillä täällä on, me saatetaan jopa lisätä ihmisen uusintarikollisuutta, sillä että lähdemme vähän vääriä asioita käsittelemään tai väärään aikaan tai…Että niin kuin tietämättömänä jotain tekemään" H1

" Kyllä se, jos ihminen ajautuu tai joutuu vankilaan niin kyllä siellä on aika usein ne perimmäiset syyt useimmilla, löytyy sieltä korvien välistä, mielenterveydenpuolelta (…) niin kyllä minä uskon, että mitä paremmin me ne opitaan ja tunnetaan, kenen kanssa työskennellään, sen parempi (…) minusta tuntuu et nämä mielenterveysjutut lisääntyy ja tuota, en, en usko, että se on kenellekään haitaksi vähän enemmän tietää niistä asioista." H2

"Minä ajattelen kanssa, että se varmaan lähtisi sellaisesta ihan perusvuorovaikutustaitojen opettamisesta ja ihmisten kohtaamisesta ylipäänsä niin kuin asiakkaiden, että… Ja sitten sellaisen ihan niin kuin kaikkien kanssaihmisten kanssa että, miten tunnistaa, että

jos joku voi huonosti tai sellaisia perus niin kuin mielenterveyden apupakki, että ei mitään välttämättä kaikkien ihmisten tarvitsisi niin syvällisestikään perehtyä, mutta että kaikilla olisi sellaiset perustaidot hallussa. Se olisi aika hienoa. Että se ehkä huomaa, että se aina se asenne niihin mielenterveysongelmaisiin ei noissa toisissakaan ammattiryhmissä ole ihan paras mahdollinen täällä. Että ajatellaan että ihmiset ovat laiskoja tai muuten kurittomia, että vaikka ne ei ikään kuin sairauttaan jotain tee. Niin siinä mielessä minä sellaista peruskoulutusta toivoisin." H3

"Varmaan ihan sellainen inhimillisenkärsimyksen vähentäminen ja sen niin kuin…sen ihmisen vuoksi. Ja sitten minä ajattelen kanssa sitä että, että tulee tosi kalliiksi, jos jätetään hoitamatta. Kyllä varmasti on helpompaa niin kuin...puuttua ja hoitaa, kuin jättää asiat. Ja sitten myös se, että jotenkin sitä ylisukupolvisutta, että kyllähän täällä on kanssa aika moni…on niin kuin isä ja heillä on niin kuin lapsia ja jotenkin sinnekin se taiteilu, että tuota (…) miten saisi sen ylisukupolvisuuden pysäytettyä niin se tulisi oikeasti niin paljon halvemmaksi. Niin kuin tämä, että hoidettaisiin asioita ja tuota…siihen tarvitaan sitä koulutusta, että osataan tehdä paremmin." H4

Haastateltavilta kysyttiin myös erikseen sitä, miksi juuri traumaosaamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Vastaukset olivat osin samankaltaisia kuin mielenterveysosaamiseen liitetyn, mutta myös uusia näkökulmia löytyi esimerkiksi tietyntyyppisten vankiryhmien kuten ulkomaalaistaustaisten vankien kasvavasta määrästä.

" (…) jos miettii meidän vankimäärästämme, niin noin kolmasosa on tuota… ulkomaalaistaustaisia ja maahanmuuttajia ja karkotus ja muut prosessit tässä niin…kyllä minä uskon, että kyllä meillä sitä porukkaa on kenellä on näitä traumataustoja ihan riittävästi että…olisi todella hyvä [saada koulutusta]." H2

" Niin se porukka ei tule ainakaan vähenemään ja…että ihan samalla lailla, kun tulee jotain muitakin uusia ryhmiä ikään kuin Suomen vankiloihin niin kuin näitä ihmiskaupan ehkä uhreja tai…että sekin on sellainen vieraampi alue, että niin kuin traumatkin niin…että että...opittaisiin edes tunnistamaan jotenkin ja just sellaista peruskäytännön taitoa niin kuin mitä H1 sanoi, että mihin täällä nyt kannattasi ensisijaisesti panostaa ja mitäs sitten joskus myöhemmin." H3

Haastattelussa nousi ilmi myös, kuinka osaaminen auttaisi ymmärtämään, että samassa ihmisessä voi olla monia eri puolia ja kuinka ne kaikki tulisi ottaa huomioon myös kuntoutuksessa. Esille nousi myös valvontahenkilöstön ja kuntouttavaa työtä tekevien henkilöiden usein eriävät näkemykset, joiden uskottiin johtuvan juuri näistä ihmisen eri puolista.

” (…) että se ei ole sillä tavalla, että me kuntouttavan työntekijät olisimme jotenkin sinisilmäisiä ja uskoisimme niin kuin kaikki ja toi valvomo puoli toisin päin. Ei mene ollenkaan sillä tavalla ja jotenkin että niin kuin…Meidän kaikkien olisi jotenkin niin hyvä pitää mielessä, että me näemme vaan se niin kuin yksi puoli siitä [vangista]. Ja jos me puhutaan vaan siitä sille, mitä me nähdään, niin me itseasiassa voidaan niin kuin tehdä jotain tosi väärinkin, kun ajattelee että siellä on. Ei tarvitse kuin lukea näiden riskiarviot, että mitä ne on niin kuin tehneet…se on kuitenkin se tekijä ja sitten jos katsoo sitä ihmistä siinä huoneessa, niin on monta kertaa aika vaikea ymmärtää, että miten tuo ihminen on voinut tehdä jotain sellaista. Mutta niin se voi olla sille ihmiselle itselleenkin jotenkin...niin kuin niin kaukainen, etäinen, että hän ei tunnista, että hän on niin kuin se…Että jotenkin se sellainen, että jotta jokaisessa kohtaamisessa olisi niin kuin se niin kuin koko (…) mutta että me kaikissa asioissa ottaisimme huomioon sen, että mitä me puhumme, niin me puhumme sen…niin kuin sen...sen ihmisen kautta kaikelle sille mitä siinä ihmisessä on. Omassa niin kun maailmassa.” H4

Kun haastateltavilta kysyttiin, miten kattavaa mielenterveysosaamista Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalla yleisesti uskottiin olevan, pois lukien erikoisyksiköt kuten Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen alainen vankisairaala, olivat haastateltavat sitä mieltä, että syvempi osaaminen puuttui. Yleistä tietoutta mielenterveydenhäiriöistä kuitenkin uskottiin olevan laajastikin ainakin kuntoutuspuolella. Sen sijaan valvontapuolen tietotaito mielenterveysasioissa uskottiin olevan heikkoa.

”Kyllä minä koen, että sellaista mielenterveysosaamista varmaan on, ainakin tietoutta… on varmasti tosi paljon RISE:ssä. En osaa tietysti varmuudella sanoa, mutta ne ihmiset ketä olen, tosin kuntoutuspuolta tavannut niin uskon kyllä näin. Tietoutta ei välttämättä ole ihan hirveästi valvontahenkilöstöllä” H1

Minusta nimenomaan, että jotka ovat tällä kuntoutuspuolella ja tekee asiakastyötä niin...varmasti on aika paljonkin ja ihmiset itse ottavat selville ja...varmaan itse opiskeleekin ja tuota… Valvontapuolella varmasti on tuota…vaan perustutkinnossa sivutaan mielenterveyttä ja…mutta, mutta kyllä aika pinnallista sellaista niin kuin, ettei siitä mennä pintaa syvemmälle (…) uskon, että se valvontapuolella se osaaminen on niin kuin huomattavasti heikompaa.” H2

”Minä uskon, että se on aika paljolti noiden psykologien varassa se sellainen syvempi osaaminen.” H3

”Mutta sitten minä ajattelen, että kyllä varmaan mielenterveysasioista on niin kuin ihan hyvä osaaminen, mutta minä olen ihan varma, että noista trauma-asioista ei ole.” H4

Yhteenvetona voidaan todeta, että haastateltavat uskoivat yleisen tietotaidon mielenterveyshäiriöitä Rikosseuraamuslaitoksessa olevan hyvällä tasolla ainakin asiakastyötä tekevän erityishenkilöstön, kuten esimerkiksi rikosseuraamusesimiesten, ohjaajien ja erityisohjaajien osalta. Syvempää osaamista haastateltavat eivät kuitenkaan uskoneet löytyvän kuin psykologeilta ja erityisyksiköistä. Mielenterveys- ja traumaosaamisen kouluttaminen nähtiin laadukkaamman asiakastyön ja yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi tarpeellisena.

6.3 Osaamisen kehittäminen

Haastattelun lopuksi kävimme haastateltavien kanssa läpi heidän mietteitään siitä, kuinka mielenterveysosaamista tulisi kehittää. Selkeimpänä kehitysehdotuksena haastateltavilta nousi esiin toive, että henkilöstöä koulutettaisiin enemmän mielenterveyden saralla.

> *”Palaan vähän tuohon aiempaan, mitä sanoin eli mielestäni valvontahenkilökunta ehkä kaipaisi enemmän kouluttamista tähän…Ehkä ihan ylipäätään, että kerrotaan…Ei tarvitse välttämättä niin kuin sellaista opettaa, että miten työskennellään, mitä ottaa huomioon tällaisessa syvällisessä asiakastyössä. Mutta lähinnä se, että miten tunnistaa niitä asioita, miten se saattaa näkyä vankien arjessa ja siinä elämässä täällä.”* H1

> *”Joo ja olisi tosi kiva, jos olisi sellainen, jotain sellaista…traumakoulutustakin järjestettäisiin. Traumojen ymmärtämisestä tai tunnistamisesta tai sellaisesta alun avusta että...mutta että ehkä sitten tosiaankaan, että se voisi olla jotenkin valinnainen, että ketkä sinne haluaisi hakea.”* H3

> *”Toki näen sen niin kuin sellaisena, että kuntoutuspuolen ihmiset saattavat hakeutua koulutuksiin ja minusta tuntuu, että samat ihmiset käyvät koulutuksissa ja sitten taas ehkä ne, ketkä tarvitsisivat sitä koulutusta eivät käy. Että sen takia jotenkin se juurruttaminen ihan sinne perustutkintoon tai sitten niin kuin osaksi tätä RISE sosionomi opintoja minä en tiedä kuinka paljon siellä on niin olisi tärkeää, että ne leivottaisiin sinne sisään niitä sellaisia kokonaisuuksia. Ja toki täydennyskoulutusta. ”* H4

Haastateltavilta kysyttiin, kuinka mielenterveysosaamista tulisi heidän mielestään keskittää. Entä miksi ja mille taholle tai tahoille tällaisen keskittämisen tulisi suuntautua. Haastateltaville tarkennettiin haastattelun aikana, että puhumme nyt syvemmästä mielenterveysosaamisesta. Haastateltavien mielestä syvempää osaamista tulisi keskittää erityishenkilöstölle sekä erityisesti niille, jotka haluavat perehtyä mielenterveysongelmiin. Haastateltavat toivat ilmi, ettei kaikkien tarvitse osata kaikkea.

”Varmasti tämä erityis-…minun näkemykseni mukaan tämä erityishenkilöstö eli tuota minä tarkoitan meidän laitoksessamme esimerkiksi erityisohjaajia ja rikosseuraamusesimiehiä, jotka toimivat vankien vastuuhenkilöinä ja käyvät niitä yksilökeskusteluja omien vankiensa kanssa niin.” H1

”Sellaiset, jotka itse haluavat siihen hakeutua ja syventää osaamistaan, että…meillä on niin paljon kaikenlaisia sellaisia alueita, mutta tämä varmaan tällaisessa ihmistyössä on kyllä varmaan aika tarpeellinen vankilassa. Siis jopa kaikille erityistyötä tekeville, mutta ei pakotettuna.” H3

Yhteenvetona voidaan todeta, että haastateltavien mielestä koko henkilöstöllä tulisi olla perus mielenterveysosaaminen hallussa. Syvempää osaamista haastateltavien mielestä tulisi kuitenkin keskittää erityisenhenkilöstöön, jotka tekevät asiakastyötä ja erityisesti heihin, jotka itse haluavat kehittää omaa osaamistaan aiheesta ja keskittyä mielenterveysosaamiseen.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön johtopäätöksiä. Johtopäätöksissä haastatteluaineiston tutkimustuloksia tarkastellaan tutkimuskysymyksistä käsin, peilaten niitä aiemmin esiteltyyn teoreettiseen viitekehykseen. Haastattelin opinnäytetyössäni neljää Suomenlinnan vankilan työntekijää. Opinnäytetyön ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, millaista traumaosaamista vankilan henkilökunnalla on? Opinnäytetyön toisena tutkimuskysymyksenä oli, millaista osaamista vankilan henkilökunta kokee tarvitsevansa? Johtopäätökset on jäsennelty haastatteluteemoja seuraten.

7.1 Osaamisen vaikutus työssä

Tässä alaluvussa käsittelen tulosten pohjalta henkilökunnan nykyistä osaamista sekä sitä, kuinka se vaikuttaa vankien kanssa tehtävässä työssä. Tutkimuskysymysten kannalta oleellisinta oli selvittää, millaista osaamista henkilökunta kokee itsellään jo olevan ja kuinka tietotaito tai sen saaminen vaikuttaa/vaikuttaisi vankilassa tehtävään kuntoutustyöhön. Lisäksi haastattelulla pyrittiin selvittämään, kuinka tunnistettavina henkilökunta vankien mielenterveysoireita pitävät ja kokevatko he tunnistavansa trauman aiheuttaman oireilun.

Tutkimustulosten perusteella henkilökunta koki kykenevänsä tunnistamaan mielenterveysongelmien aiheuttaman oireilun vangeilla hyvin. Tutkimustuloksissa kuitenkin nousi esiin, ettei henkilökunta kokenut traumaosaamistaan tarpeeksi vahvaksi, jotta kykenisivät tunnistamaan potentiaalisen trauman ja sen aiheuttaman oireilun. Syy-seuraussuhde oireiden ja trauman

välillä uskottiin havaittavan, mikäli haastateltavilla oli etukäteen tieto vangin traumataustasta.

Haastateltavat näkivät mielenterveysongelmien vaikuttavan vankien toimintakykyyn sitä alentavasti, vaikuttaen sitä kautta heidän kanssaan tehtävään työhön. Myös teoriatiedon valossa päihde ja mielenterveysongelmat eritoten yhdessä esiintyessään vaikuttavat negatiivisesti ihmisen toimintakykyyn (Tuisku, Melartin, Vuokko 2012; Pitkänen & Levola 2016). Tutkimustuloksissa haastateltavat kuitenkin painottivat, ettei vankien mielenterveyshaasteiden tule vaikuttaa negatiivisesti heidän kanssaan tehtävään työhön, vaan kaikkia vankeja tulee kohdella tasavertaisesti huolimatta siitä, millaisia rajoitteita heillä on. Haastateltavien mukaan tällaiset rajoitteet on otettava asian mukaisesti huomioon, mutta ne eivät saa olla este vankien kanssa tehtävään työhön. Lääkäriseura Duodecimin (2014) luettelemat tyypillisimmät traumaperäisen stressihäiriön ohella ilmenevät häiriöt ovat erilaiset masennustilat, alkoholin väärinkäyttö tai riippuvuus, lääke- tai huumeriippuvuus tai niiden väärinkäyttö sekä erilaiset persoonallisuushäiriöt, jotka ovat kaikki omiaan laskemaan toimintakykyä. Teoria tukee näkemystä mielenterveysongelmien vaikutuksesta vankien kanssa tehtävään työhön.

Tutkimustulosten perusteella henkilökunnan osaaminen oli vaihtelevaa. Osa haastateltavista koki tarvitsevansa enemmän osaamista mielenterveyshäiriöihin ja traumaan liittyen. Osa haastateltavista sen sijaan koki mielenterveysosaamisensa yleisesti hyväksi työtaustansa ja koulutuksensa vuoksi, mutta myös he kokivat traumaosaamisensa riittämättömäksi. Erityisesti traumaan liittyvän tiedon puuttumisen nähtiin vaikuttavan omaan työskentelyyn negatiivisesti. Tarvittaessa haastateltavat delegoivat töitään, mikäli oma osaaminen oli puutteellista. Teoriatietoon peilaten oman työn delegoiminen voidaan nähdä osaamisena. Tällöin tunnistetaan oman osaamisen rajat ja käytetään niin sanottua suhdepääomaa eli kumppaneita, joilla omaa osaamista täydennetään (Otala 2008, 47).

Tuloksissa nousi esiin myös asiakkaan kohtaamisen taito, jota ainakin yksi haastateltava piti tärkeänä taitona omassa osaamisessaan teoriatiedon ohella. Kohtaamisen taito nostettiin haastateltavien toimesta esiin muidenkin haastattelukysymysten aikana. Myös teoriatiedon valossa henkilökunnan osaaminen voidaan tutkimustulosten perusteella nähdä puutteellisena. Teorian mukaan osaaminen koostuu tiedoista, taidoista, kokemuksesta, verkostoista ja asenteesta sekä henkilökohtaisista ominaisuuksista. Pääosin tiedot ja taidot hankitaan koulutuksella, mutta myös moniammatillisen työryhmän kautta jaetulla osaamisella. (Otala 2008, 50-52; Rantanen, Järvinen, Lindström & Marjanen 2018, 28-29.)

Haastateltavat uskoivat hoitamattoman trauman vaikuttavan uusintarikollisuuteen nostavasti. Vaikutuksen uskottiin johtuvan esimerkiksi trauman aiheuttamasta päihteiden väärinkäytöstä ja/tai päihderiippuvuudesta sekä huonosta elämänhallinnasta, joka johtuu taustalla olevasta traumasta. Tutkimustuloksien perusteella yksi haastateltava myös uskoi, että sillä ovatko

traumat päihdepitoisen elämän aiheuttamia vai onko päihteidenkäyttö trauman lääkitsemistä, olisi merkitystä trauman osuuteen uusintarikollisuudessa. Lisäksi yksi haastateltava nosti esiin muiden elämänosa-alueiden vaikutuksen uusintarikollisuuteen. Haastateltava uskoi, että mikäli elämän muut osa-alueet ovat kunnossa ja tukevat rikoksetonta elämää voi trauman vaikutus olla hyvinkin pieni.

Teoriatieto tukee haastateltavien näkemyksiä, sillä tutkimusten perusteella hoitamattomat traumaoireet yhdessä rikoshistorian kanssa indikoivat rikollista käyttäytymistä, kasvanutta huumausaineiden käyttöä ja mielenterveyshäiriöitä sekä korvaushoidon keskeyttämistä (Pettus-Davis,C., Renn T., Lacasse, J.R.& Motley, R. 2018, 379-393.). Tämän lisäksi traumaattisten kokemusten määrän on todettu olevan yhteydessä suhteessa rikostuomioiden määrään (Maschi, Morgen, Leibowitz, & Rees 2018, 11-20).

Tutkimustuloksissa nousi esiin viranomaisprosessin potentiaalisesti traumatisoiva vaikutus; rikoksen selvittely, oikeusprosessi ja vankila-aika, rangaistusajansuunnitelman teko ja asioiden uudelleen läpikäyminen jokaisessa vankilassa nähtiin prosessina, jossa olisi hyvä tietää mitä tekee, jottei se olisi traumatisoiva. Toisin sanoen vaatisi traumaosaamista, jotta mahdollinen viranomaisprosessista johtuva traumatisoituminen haastateltavien mielestä voitaisiin estää.

Tutkimustulosten mukaan mielenterveys- ja traumaosaamisella nähtiin vaikutusta työn laatuun. Haastateltavat kokivat oman työotteensa varovaisena traumatisoituneiden vankien kanssa, sillä he pelkäsivät tekevänsä vahinkoa oman osaamattomuutensa vuoksi. Näin ollen voidaan todeta, että haastateltavat kokisivat paremman tietotaidon nostavan tehtävän työnlaadun lisäksi myös sen tehokkuutta, kun osaamisen myötä asioihin uskallettaisiin tarttua ilman pelkoa toisen vahingoittamisesta. Tietotaidon uskottiin tuovan työkaluja vankien auttamiseen ja uusia näkökulmia asiakaskohtaamisiin. Myös näillä seikoilla perusteltiin tietotaidon tuomaa laadukkaampaa työtä.

Henkilökohtainen osaaminen rakentuu muun muassa tiedoista, taidoista, kokemuksesta ja verkostoista. Tiedot ja taidot saavutetaan opiskelun kautta, kokemus sen sijaan karttuu niin työkuin elämänkokemuksenkin myötä. Tutkimustuloksissa kävi useita kertoja ilmi, henkilökunnan kokevan etenkin traumaosaamisensa auttamattomasti riittämättömänä koulutuksen puutteen vuoksi. Teorian valossa voidaan nähdä, että tietotaito, joka saavutetaan koulutuksella, on yksi osaamisen osa-alue. Heikon tietotaidon myötä henkilökunta koki, etteivät uskalla käsitellä traumaan liittyviä asioita vankien kanssa. Tämän vuoksi on syytä olettaa, ettei myöskään kokemusta traumatyöskentelystä synny, joka olisi toinen oleellinen henkilökohtaisen osaamisen osa-alue. (Otala 2008, 50-52.)

7.2 Henkilökunnan koulutustarve

Tässä alaluvussa käsitelen sitä, millaista koulutusta henkilökunnalla taustallaan oli ja millaista koulutusta henkilökunta kokee tarvitsevansa vankien mielenterveyteen ja traumaosaamiseen liittyen. Haastateltavilta haluttiin selvittää, millaista mielenterveyskoulutusta he ovat saaneet ja millaista traumaosaamisen koulutusta siihen on liittynyt. Lisäksi haluttiin selvittää, mitä kautta koulutus on toteutettu, tällä pyrittiin selvittämään, onko koulutus saatu nykyisen työnantajan kautta, ammatillisessa koulutuksessa vai esimerkiksi jonkin toisen työnantajan toimesta. Haastateltavilta haluttiin myös selvittää, miksi mielenterveys- ja traumaosaamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Lopuksi haastateltavilta kysyttiin, kuinka kattavaa osaamista he uskovat Rikosseuraamuslaitoksella olevan, pois lukien Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen alaiset yksiköt.

Tutkimustulosten perusteella henkilökunnan mielenterveys- ja traumakoulutus on vaihtelevaa. Osa haastateltavista kertoi aihealueen koulutuksen tulleen ammattikorkeakouluopinnoista, joissa opetus on ollut suppeaa. Tämän lisäksi täydennyskoulutusta oli saatu Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa erinäisissä päivän mittaisissa koulutuksissa, joissa aihealueita oli haastateltavien mukaan sivuttu. Osa haastateltavista taas oli saanut paljonkin mielenterveyskoulutusta, johon on liittynyt myös osaltaan traumakoulutusta. Koulutusta oli saatu entisessä työpaikassa, mutta ulkopuolisten tahojen koulutuksia oli myös kustannettu itse ja suoritettu työnohella omalla vapaa-ajalla. Voidaan siis todeta, valtaosan henkilökunnan mielenterveys- ja traumakoulutuksesta tulleen muualta, kuin Rikosseuraamuslaitokselta.

Haastateltavilta kysyttiin, miksi henkilökunnan mielenterveysosaamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Haastatteluissa nousi esiin, kuinka vankilaan päätyminen on usein ainakin jossain määrin seurausta mielenterveysongelmista. Tutkimuksen mukaan 90% Suomen vankipopulaatiosta on saanut jonkinlaisen psykiatrisen diagnoosin (Lauerma 2007). Haastatteluissa nousi myös esiin toive, että koko henkilökunnalla olisi hallussaan perustaidot mielenterveysongelmiin liittyen. Tällä viitattiin kohtaamisen taitoon ja siihen, että kaikki tunnistaisivat potentiaalisesti mielenterveydenhäiriöistä johtuvan oireilun. Haastateltavien mukaan suhtautuminen mielenterveysongelmaisiin ei kaikilla ole paras mahdollinen, mikä johtuu usein enemmänkin tietämättömyydestä. Tällaiset henkilöt saattavat tulkita vangin mielenterveyshäiriöiden aiheuttaman oireilun virheellisesti esimerkiksi hankaluutena tai laiskuutena. Tutkimustiedon perusteella mielenterveyshäiriöiden tiedetään vaikuttavan ihmisen toimintakykyyn. Vaikutus saattaa näkyä eri tavoin muun muassa arjen hallinnassa, tietojen käsittelyssä, sosiaalisissa suhteissa ja perus arjentoiminnoissa. (Tuisku, Melartin, Vuokko 2012; Pitkänen & Levola 2016.)

Haastatteluissa nousi esiin mielenterveys- ja traumaosaamisen vaikutus vankien inhimillisen kärsimyksen vähentäjänä. Tämän lisäksi haastattelussa nousi esiin ongelmien ylisukupolvisuuden, jota voisi pyrkiä katkaisemaan auttamalla mielenterveyshäiriöistä ja traumoista kärsiviä

vankeja. Näin ollen henkilökunnan mielenterveys- ja traumaosaaminen olisi yhteiskunnallisestikin kannattavaa. Ylisukupolvisuuteen vaikuttaminen tulisi haastateltavien mielestä yhteiskunnalle nykyistä edullisemmaksi. Trauma syntyy potentiaalisesti traumaattisen tapahtuman seurauksena. Tällaisiksi tilanteiksi luokitellaan tapahtuma tai tilanne, joka uhkaa yhtä tai useampaa hyvinvoinnin ydinarvoa, joita ovat turvallisuus, ennustettavuus, luottamus ja usko maailman pääasialliseen hyvyyteen sekä koskemattomuus ja arvokkuus. (Hedrenius & Johansson 2016, 24-27.) Teorian valossa, toisen vanhemman vankilaan joutuminen saattaa olla traumaattinen tapahtuma, sillä se on omiaan vaikuttamaan esimerkiksi luottamukseen ja ennustettavuuteen. Tutkimusten mukaan traumaperäistä stressiä (PTSD) saattaa syntyä, vaikka kaikki sen kriteerit eivät täyttyisikään. Lapsuudessa koettu traumaattinen stressi saattaa pysyvästi vaikuttaa henkilön stressireaktioiden säätelyyn. Varhainen tuki ehkäisee traumaperäisen stressin kroonistumista, joka saattaisi johtaa psyykkistenhäiriöiden syntyyn ja kohonneeseen väkivaltakäyttäytymiseen. (Haapasalo 2017, 45-53; Hedrenius & Johansson 2016, 38.)

Haastateltavilta kysyttiin erikseen, miksi juuri traumaosaamiseen tulisi heidän mielestään kiinnittää enemmän huomiota. Haastateltavien mukaan he eivät usko traumatisoituneiden vankien määrän ainakaan vähenevän tulevaisuudessa. Etenkin erityisryhmien kuten ulkomaalaisten vankien uskottiin laajasti kärsivän traumoista. Haastateltavat näkivät, että osaamisen myötä näiden asioiden työstäminen vankien kanssa olisi mielekkäämpää. Tätä tukee myös tutkimustulokset Ensi- ja turvakoti ry:n aina-yksikön kokemuksista traumatyön koulutuksesta. Tutkimuksessa henkilökunta koki saaneensa konkreettisia työmenetelmiä ja osaamista trauman tunnistamiseen ja sen puheeksi nostamiseen. Koulutuksen myötä henkilökunta koki ymmärtävänsä ja kykenevänsä huomioimaan asiakkaidensa tilannetta entistä paremmin. (Klemola & Santonen 2019, 29-31.)

Tutkimustuloksissa nousi myös esiin henkilökunnan uskomus, että koulutuksen myötä henkilöstö paremmin ymmärtäisi ihmisen olevan kokonaisuus, jossa on useita eri puolia ja, että eri puolet ovat läsnä erilaisissa kohtaamisissa. Haastateltavien mukaan tämä auttaisi myös kaventamaan henkilöstön mahdollisia keskinäisiä näkemyseroja, joita koettiin valvontapuolen ja kuntoutustyötä tekevien välillä olevan. Dissosiaatiossa ihmisen persoona jakautuu useampaan osaan, näennäisen normaaliin ja emotionaaliseen. Emotionaalinen persoonanosa kantaa mukanaan traumaan liittyviä tunteita, jotka laukaisevat esimerkiksi puolustusreaktioita. Tällaisia tunteita voivat olla muun muassa pelko ja häpeä. Kuluneesta ajasta huolimatta esimerkiksi siitä muistuttava tunne, tilanne tai muisto saattavat aiheuttaa dissosiaatiota ja siihen liittyviä oireita. Näin mieli pyrkii itseään suojaamaan. (Huttunen 2018; van der Hart ym. 2007, 5-7.)

7.3 Kehittämistarve

Tässä alaluvussa käsitellään osaamisen kehittämistä. Haastateltavilta haluttiin selvittää, kuinka henkilökunnan mielenterveysosaamista tulisi kehittää. Lisäksi haluttiin selvittää, miten syvempi osaaminen tulisi keskittää ja miksi. Näillä pyrittiin selvittämään olisiko syvempi osaaminen haastateltavien mielestä järkevää keskittää yhdelle tai muutamille tahoille vai kokevatko he sen ydinosaamiseksi, joka tulisi olla kaikilla organisaation työntekijöillä.

Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että etenkin valvontahenkilöstöä tulisi kouluttaa mielenterveyshäiriöihin liittyen. Osaamisen ei haastateltavien mukaan tarvitsisi olla syvällistä, vaan perusymmärrys mielenterveyshäiriöistä ja niiden vaikutuksesta olisi riittävää. Ongelmana nähtiin myös se, että mahdollisissa lisäkoulutuksissa eivät käy henkilöt, joiden koulutusta aihealueeseen uskottiin tarvitsevan. Tämän vuoksi alan koulutusta tulisi tutkimustulosten mukaan kehittää, niin että mielenterveysosaaminen integroitaisiin paremmin suoraan koulutukseen. Haastattelussa nousi esiin tämän, mutta myös muiden kysymysten kohdalla, ettei tarjolla ole ollut traumakoulutusta, jota haastateltavat kaipaisivat.

Haastateltavien mielestä syvällisempää mielenterveys- ja traumaosaamista tulisi keskittää painottuen asiakastyötä tekevään erityishenkilöstöön. Lisäksi syvemmän osaamisen hankkimisen tulisi olla vapaaehtoista kiinnostukseen perustuvaa. Haastateltavat toivat ilmi, että vankilatyössä on monia eri aihealueita, eivätkä he näe järkevänä, että kaikki työntekijät hallitsisivat syväluotaavasti niistä jokaisen, vaikka perusosaaminen nähtiinkin tärkeänä koko henkilöstölle. Teoria tukee henkilökunnan ajatusta syvällisemmän osaamisen keskittämisestä vapaaehtoisuuteen perustuen. Näin koulutettavat henkilöt ovat motivoituneempia ja motivoituneet henkilöt taas sitoutuvat paremmin niin itse organisaatioon kuin työskentelemään sen tavoitteiden mukaisesti. (Luoma, Troberg, Kaajas, Nordlund 2004, 13-14.)

8 Pohdinta

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta sekä omaa ammatillista reflektointia opinnäytetyöprosessista. Lisäksi tarkastelen opinnäytetyön tuottamien tutkimustulosten hyödynnettävyyttä ja pohdin kehittämisehdotuksia sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

8.1 Ammatillinen reflektointi

Opinnäytetyöprosessi on osaltani ollut mutkikas ja odotettua pidempi. Prosessi on ajallisesti venynyt erinäisistä syistä aiottua pidemmäksi. Muun muassa työt sekä koronapandemia aiheuttivat merkittäviä katkoja prosessin etenemiseen. Myös haastateltavien löytyminen oli

odotettua vaikeampaa. Opinnäytetyön tekeminen on opettanut paljon niin tutkijuudesta, tulevasta ammatista kuin minusta itsestänikin.

Jälkikäteen tarkasteltuna toivoisin, että olisin paneutunut prosessin etenemisen vaiheisiin ja niiden sisältöön huolellisemmin heti prosessin alussa, mutta myös kirjoituskatkojen päätyttyä. Uskon, että selkeämpi kuva kunkin vaiheen sisällöstä ja järjestyksestä olisi vauhdittanut prosessin etenemistä. Tämän lisäksi parempi ymmärrys kokonaisuudesta olisi saanut pohtimaan tarkemmin ja perusteellisemmin opinnäytetyössä tehtäviä valintoja, jotka lopulta helpottavat työn koostamista tai vaihtoehtoisesti tekevät siitä haasteellisemman etenkin uudelle tutkijalle.

Opinnäytetyön aiheen koin läpi prosessin mielenkiintoisena. Teoreettisen viitekehyksen rakentaminen oli hetkittäin puuduttavaa, mutta mielenkiintoinen sisältö ja oma vahvistunut tietotaito aiheesta kuljetti puuduttavien hetkien läpi. Suurimman innostuksen aiheen valitsemisen jälkeen koin kuitenkin haastattelua tehdessäni. Haastateltavat olivat kiinnostuneita aiheesta ja pitivät sitä tärkeänä. Tämä sai tuntemaan, että on itsekin oikealla alalla ja antoi uusia mielenkiintoisia näkemyksiä sekä uutta pontta työn loppuun saattamiselle. Haastatteluiden jälkeen opinnäytetyö etenikin kohti valmista merkittävästi aikaisempaa vauhdikkaammin.

Tutkijan rooliin asettautuminen oli mielenkiintoista ja avasi, kuinka paljon työtä kapeiltakin vaikuttavien tutkimusten takana on. Tutkimuksen kannalta näin mielekkäänä, etten työskentele haastateltavien kanssa tai ylipäätään tuntenut heitä etukäteen. Näin minulla ei ollut minkäänlaisia sisäänrakennettuja ennakkokäsityksiä heistä ihmisinä tai ammattilaisina ja kykenin tarkastelemaan tilannetta täysin ulkopuolisena. Kirjoittamisen aikana pyrin aktiivisesti myös huomioimaan, ettei oma mielipiteeni aiheen tärkeydestä heijastuisi tutkimustuloksiin. Haastattelun suorittaminen etäyhteydellä sujui ongelmitta. Tästä huolimatta olisin toivonut, että haastattelu olisi voitu suorittaa kasvotusten, sillä koen oman vuorovaikutukseni paremmaksi niin. Eritoten ryhmähaastattelussa tällä olisi saattanut olla merkitystä.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tämä opinnäytetyö on tehty tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen. Tällaisiksi hyviksi käytänteiksi katsotaan rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tutkimustyön tarkkuus, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Hyvien käytänteiden mukaan haastateltavia tiedotettiin tutkimustulosten käytöstä ja tutkimusaineiston hävittämisestä tutkimuksen valmistuttua. Huolimatta siitä, ettei haastateltavia tavattu kasvotusten suostumus pyydettiin kirjallisesti sähköpostitse. Näin voitiin myös varmistua, että osallistujien on ollut mahdollista tutustua siihen, mihin he ovat

suostuneet. Tutkimusetiikan mukaan kirjallinen suostumus ei ole kuitenkaan välttämätön. (Kuula 2006, 99-100.)

Laadullista tutkimusta tehdessä on syytä huomioida, että tutkittavan omat arvot ja lähtökohdat kuten tietotaito vaikuttavat tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen, vastausten tulkitsemiseen ja johtopäätösten vetämiseen (Hirsjärvi ym. 2007, 161). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi on pitkälti tutkijan omissa käsissä, sillä ne eivät perustu matemaattisiin faktoihin ja päätelmiin. Tämän vuoksi tutkimuksessa tehtyjä valintoja on perusteltava läpi tutkimuksen, jotta lukijalle on selvää, miten ja miksi mikäkin valinta on tehty. Näin lukija kykenee seuraamaan ja tekemään oman päätelmänsä tutkimuksen luotettavuudesta. (Eskola& Suoranta 2008, 208-212.)

Eettisestänäkökulmasta tulee myös pohtia, voiko vankilahenkilökunta arvioida vankien mielenterveyttä, pois lukien tähän erikoistuneet henkilöt kuten psykologit. Tätä jatkojalostaen voidaan myös pohtia, tuleeko tällaiseen arviointiin kannustaa. Kritiikkiä voidaan myös esittää siitä, onko tällaiselle arvioinnille tarvetta ja edesauttaako arvioinnin tuoma tieto esimerkiksi rikosseuraamuslaitoksen (2020) tavoitteessa valmentaa vankeja rikoksettomaan elämään.

Tuloksia arvioidessa tulee huomioida, että opinnäytetyön otanta suoritetaan yhteen vankilaan kohdistuvilla haastatteluilla, eikä vastauksia voida suoraan verrata kaikkiin Rikosseuraamuslaitoksessa työskenteleviin työntekijöihin sillä lopulta vastausten esiintuoma osaaminen tai sen kehittämistarve on henkilökohtaista ja kohdistuessa muihin tai isommin Rikosseuraamuslaitokseen spekulatiivista. Myös haastateltavien määrä on esteenä tutkimustulosten yleistämiselle. Samalla tulee myös huomioida, että työntekijöiden suorittama arvio omasta osaamisestaan on subjektiivinen kokemus. Kaksi mitaten saman tietotaidon omaavaa henkilöä voivat siis arvioida osaamisensa eri tavoin. Toisaalta taas mitaten heikomman tietotaidon omaava saattaa arvioida oman osaamisensa paremmaksi.

Yleisesti osaamisen mittaaminen kokonaisuudessaan on erittäin haastavaa, ellei jopa mahdotonta. Otalan (2008) mukaan osaaminen koostuu koulutuksen, tietotaidon ja kokemuksen lisäksi myös heikosti mitattavista osioista kuten yksilön luonne ja temperamentti. Näitä aspekteja ei tässä opinnäytetyössä mitata lainkaan, mikä tekee osaamisen kartoittamisesta automaattisesti jokseenkin puutteellisen. Lisäksi haastateltavien mitattava osaaminen perustuu pitkälti heidän omaan näkemykseensä, eikä koulutuksia esimerkiksi arvoteta ja yhdenmukaisteta tuloksia varten. Haastateltavien vähäisen määrän vuoksi koulutuksia ei myöskään luetella opinnäytetyössä, jotta heitä ei voitaisi tämän perusteella tunnistaa.

Tutkimusmenetelmään kohdistuvaa kritiikkiä voidaan suunnata ryhmähaastattelun valintaan. Ryhmähaastatteluissa piilee riskejä, kuten haastateltavien keskinäisen hierarkian vaikutus vastauksiin. Kaikki osallistujat eivät välttämättä uskalla tai halua sanoa rehellistä mielipidettään tai ideoitaan muiden läsnä ollessa. Tämän lisäksi ryhmädynamiikkaa saattaa hallinnoida

muutama voimakas ja/tai äänekäs persoona, eivätkä hiljaisemmat henkilöt välttämättä saa vuoroa tuoda itseään julki. Tässä haastattelijan tulee olla tarkkana ja pyrkiä ohjaamaan keskustelua tarvittaessa niin, että kaikki pääsevät keskustelemaan. (Hirsijärvi & Hurme 2014, 63.) Ryhmähaastattelun käyttämisen riski on myös huomioitava litterointi vaiheessa. Haastateltavien ollessa tutkijalle tuntemattomia ei heitä voi tunnistaa esimerkiksi pelkän äänen perusteella. Tässä tutkimuksessa ongelma ratkaistiin niin, että vastaaja kertoi puhuessaan alkuun oman nimensä.

8.3 Tutkimustulosten hyödyntäminen

Opinnäytetyöllä tuotettiin tietoa henkilökunnan kokemuksista trauma- ja mielenterveysosaamiseen liittyen. Näitä tutkimustuloksia voidaan hyödyntää koulutuksen kehittämisessä. Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että mielenterveys- ja traumaosaamista pidettiin tärkeänä osaamisen osa-alueena kaikille vankilassa työskenteleville. Teoreettisessa viitekehyksessä esiteltyjen tutkimusten perusteella mielenterveyteen liittyvä osaaminen voidaan nähdä tarpeellisena kaikille Rikosseuraamuslaitoksessa työskenteleville, ei pelkästään vankilahenkilökuntaan rajoittuen.

Haastateltavat toivat esille kokevansa valvontahenkilöstön mielenterveysosaamisen heikompana, kuin kuntoutuspuolella työskentelevien. Mielestäni olisi syytä tarkastella, onko kyseessä uskomus vai onko valvontahenkilöstön saama koulutus ja tietotaito aihepiiriin vähäisempää. Valvontahenkilöstö on taho, jonka kanssa vangit asioivat jatkuvasti. Mikäli heidän tietotaitonsa todella on heikompaa, olisi syytä pohtia, onko tällaiselle osaamiselle ainakin jossain määrin tarvetta myös valvontahenkilöstöllä. Viime vuosina Rikosseuraamuslaitos on pyrkinyt lisäämään lähityötä osana strategista muutosta rangaistuskeskeisestä vankeusajasta kohti kuntoutuskeskeistä toimintamallia, myös tästä näkökulmasta tarkasteltuna mielenterveys- ja traumaosaaminen olisi tarpeellista myös valvontahenkilöstölle.

Mielenterveys- ja traumaosaaminen edistäisi henkilökunnan työskentelyä Rikosseuraamuslaitoksen arvojen ja strategian mukaisesti, muun muassa uusintarikollisuuden vähentämiseksi. Kuten tämän työn teoreettisessa viitekehyksessä todettiin esimerkiksi traumojen ja uusintarikollisuuden välillä on todettu korrelaatio. Tutkimustuloksissa nousi kuitenkin esiin, ettei Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa järjestettävien täydennyskoulutusten koeta tällä hetkellä vastaavaan henkilökunnan mielenterveys- ja traumaosaamisen koulutustarpeeseen. Haastateltavien mukaan aihetta on sivuttu useissa koulutuksissa, mutta puhtaasti näihin keskittyviä koulutuksia ei heidän mukaansa ole ollut tarjolla.

Opinnäytetyöntilaaja kriminaalihuollon tukisäätiö on myös valtakunnallinen vaikuttaja, joka pyrkii toiminnallaan tuottamaan tukipalveluiden kehittämisen lisäksi tietoa rikosseuraamus

alalta sekä vaikuttamaan alaan liittyvään päätöksentekoon ja sitä kautta myös lainsäädäntöön. Tavoitteena saada Suomeen kuntoutuskeskeisempi kriminaalipolitiikka. Myös tämä opinnäytetyö auttaa osaltaan matkalla tavoitteeseen. Opinnäytetyön esiin tuomia teemoja voidaan hyödyntää myös erilaisissa lausunnoissa viranomaisille. Säätiö tuo esiin asiakkaiden asemaa laajasti yhteiskunnassa, ja tämä opinnäyte ajankohtaisuudellaan on yksi hyvä väline siihen. Tutkimustulosten perusteella on selvää, että henkilökunta koki mielenterveys- ja etenkin traumaosaamisensa riittämättömäksi työskennellessään kuntouttavassa työssä vankien parissa. Tällaisen tiedon tuottaminen on tärkeää pyrkimyksessä alan kehittämiseen ja päätöksentekoon vaikuttamisessa.

8.4 Kehitysehdotukset ja aiheen jatkotutkimukset

Tutkimuksen perusteella keskeisimpänä kehitysehdotuksena nousee trauma- ja mielenterveysosaamisen lisääminen. Mielenterveysongelmien laaja-alaisuus rikosseuraamusasiakkailla on mielestäni riittävä peruste sille, miksi osaamista alalla tarvitaan. Traumojen ja mielenterveyshäiriöiden on myös todettu korreloivan uusintarikollisuuden kanssa, minkä vuoksi osaaminen olisi myös uusintarikollisuuden ehkäisyn kannalta tarpeellista. Henkilökunnan osaamista voidaan kehittää koulutuksella, mutta myös moniammatillisella yhteistyöllä. Koulutuksen koordinoiminen olisi tärkeää organisaatio-osaamisen kannalta. Nykyisellään osaaminen oli hyvinkin hajanaista.

Tarvittaessa haastateltavat kokivat saavansa apua vankiterveydenhuollon Vantaan osastolta liittyen vankien mielenterveyteen, mikäli he kokivat sitä tarvitsevansa. Rikosseuraamuslaitoksen sisällä toimivassa THL:n alaisessa yksikössä tarvittavaa osaamista siis koettiin olevan riittävästi vastaamaan henkilökunnan kohtaamiin ongelmiin liittyen vankimielenterveyteen. Olisikin syytä pohtia, voisiko kyseisestä yksiköstä löytyä resursseja kouluttaa osaamistaan myös muulle Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle. Tällä vältyttäisiin pitkällä aika välillä myös Vantaan osaston vankiterveydenhuollon kuormittamiselta konsultointipyynnöillä, kun osaamista jaettaisiin suoraan yksiköihin.

Vantaan osaston konsultoinnin lisäksi haastateltavat kertoivat tarvittaessa hakevansa tietoa verkosta tai kollegoilta. Ainakin seksuaalirikoksiin syyllistyneiden mielenterveysongelmiin tiedettiin olevan saatavilla konsultointiapua myös kolmannelta sektorilta. Kolmannen sektorin osaamisen hyödyntämismahdollisuutta mielenterveyshäiriöissä voisi tarkastella juuri tällaisten erityisryhmien osalta, kuten esimerkiksi seksuaalirikoksiin syyllistyneet ja maahanmuuttajataustaiset.

Jatkotutkimuksia ajatellen vastaavanlainen tutkimus isommalla otannalla olisi hyödyllinen ja antaisi kuvan koko Rikosseuraamuslaitoksen tilanteesta. Laajempaan tutkimukseen olisi hyvä

sisällyttää yhdyskuntaseuraamustoimistot, joiden lisäksi olisi mielenkiintoista tarkastella valvontahenkilöstön näkemyksiä aiheesta.

Haastattelussa nousi myös esiin viranomaisprosessin mahdollisen traumatisoiva vaikutus. Tämä olisi toinen mielenkiintoinen tutkimusaihe. Tiedon avulla potentiaalisesti traumatisoivat seikat voitaisiin ottaa huomioon prosessissa ja niiden vaikutus poistaa tai ainakin minimoida.

Lähteet

Painetut

Eskola, J., Suoranta, J. 2008. Johdatuslaadulliseen tutkimukseen. 8.painos. 1.painos 1998. Jyväskylä: Gummerus

Haapasalo, J. 2017. Kriminaalipsykologia. 2.painos. Juva: PS-kustannus

Hedrenius, S. & Johansson, S. 2016. Kriisituki. Ensiapua onnettomuuksien, katastrofien ja järkyttävien tapahtumien käsittelyyn. Suomentaja Strellman, U. Tallinna: Printon

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Raamatutrükikoda

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Hämeenlinna: Karisto kirjapaino

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus

Luoma, K., Troberg, E., Kaajas, S., Norlund, H. 2004. Ei ainoastaan rahasta – osaamisen kokonaispalkitseminen. Vammala: Vammalan Kirjapaino

Otala, L. 2008. Osaamispääoman johtamisesta kilpailuetu. Porvoo: WS Bookwell

Palosaari, E. 2007. Lupa särkyä. Kriisistä elämään. Helsinki: Edita Prima

Poijula, S. 2018. Resilienssi. Muutosten kohtaamisen taito. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja

Sarvela, K. & Auvinen, E. (toim.) 2020. Yhteinen kieli – traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. 2.painos. Helsinki: Basam Books

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2.painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi

Van der Hart, O., Nijenhuis, E., Steele, K. 2006. Vainottu mieli. Suomentaja Holländer, P. Oulu: Kalevaprint

Sähköiset

Huttunen, M. 2018. Lääkärikirja Duodecim. Dissosiaatiohäiriö (ajatusten, tunteiden, tekojen ym. erillisyys). Viitattu 10.12.2019. www.terveystieto.fi

Joukamaa, M., Aarnio, J., Von Gruenewaldt, V., Hakamäki, S., Hypén, K., Lauerma, H., Lintonen, T., Mattila, A., Tyni, S., Vartiainen, H., Viitanen, P. ja Wuolijoki, T. 2010. Perustulosraportti. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Viitattu 29.11.2019. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf

Klemola, E. & Santonen, E. 2019. Kokkolan Ensi- ja Turvakoti Ry:n Aina-yksikön henkilöstön kokemuksia traumatyön koulutuksesta. Viitattu 10.03.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/172434/Klemola%20%26%20Santonen.%20Opinn%C3%A4ytety%C3%B6%202019.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kotimaisten kieltenkeskus. 2018. Trauma. Viitattu 9.12.2019. www.kotus.fi

Kriminaalihuollon tukisäätiö. Säätiö. Tutustu säätiöön. Mitä säätiö tekee. 2019. Viitattu 12.11.2019. www.krits.fi

Lauerma, H. 2007. Kuinka moni on psyykkisesti terve? Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim. 19/2007,123 Viitattu 29.11.2019. www.duodecimlehti.fi

Maschi, T., Morgen, K., Leibowitz G. & Rees, J. 2018. Exploring the Relationship Between Cumulative Trauma and Recidivism Among Older Adults: Does Race and Offense History Matter?.Traumatology. 1/2019. 11-20. Viitattu 19.10.2020. http://dx.doi.org.nelli.laurea.fi/10.1037/trm0000167

Pettus-Davis,C., Renn T., Lacasse, J.R.& Motley, R. 2018. Proposing a Population-Specific Intervention Approach to Treat Trauma Among Men During and After Incarceration. Psychology of Men & Masculinities 3/2019. 379-393. Viitattu 20.10.2020. http://dx.doi.org.nelli.laurea.fi/10.1037/men0000171

Pitkänen, T. & Levola, J. 2018. Päihde- ja mielenterveysongelmat kuormittavat toimintakykyä. A-klinikkasäätiö. Tiimi 5/2016. Viitattu 20.10.2020. https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/tutkittua/Tiimi_516.pdf

Rantanen, T., Järveläinen, E., Lindström, J. & Marjanen, P. 2018. Kannustamista, motivointia ja vankituntemusta- Näkökulmia valvottua koevapautta valmistelevan ja toteuttavan henkilöstön osaamiseen. Viitattu 12.1.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/153071/Laurea%20julkaisut%2095.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rikosseuraamuslaitos. 2020. Arvot ja strategia. Viitattu 22.10.2020. www.rikosseuraamus.fi

Rikosseuraamuslaitos. 2019. Toimipaikat ja yhteystiedot. Vankilat. Suomenlinnan vankila. Viitattu 19.2.2020. www.rikosseuraamus.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Äkillisiin traumaattisiin tilanteisiin liittyvän psykososiaalisen tuen kehittäminen. Työryhmän loppuraportti. Viitattu 21.11.2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161634/R_46_19_Psykososiaalisen_tuen_loppuraportti.pdf

Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Psykiatriyhdistys ry:n asettama työryhmä. 2014. Käypä hoito -suositus. Traumaperäinen stressihäiriö. Viitattu 18.11.2019. www.kaypahoito.fi

Suomen mielenterveys ry. 2019. Mielenterveys. Vaikeat elämäntilanteet. Traumaattinen kriisi. www.mieli.fi

Suomen Psykologiliiton ja Suomen psykologisen seuran Tieteellinen neuvottelukunta. 2010. Psykologinen työ akuuteissa kriiseissä – suositus hyvistä käytännöistä. Viitattu 11.3.2020 https://www.psyli.fi/files/1015/Kriisityo_suositus_2010.pdf

Terveyden – ja hyvinvoinninlaitos. 2019. Lastensuojelunkäsikirja. Työprosessit. Erityiskysymykset. Lastensuojelu ja kriisityö. Viitattu 21.11.2019. www.thl.fi

Tuisku, K., Melartin, T., Vuokko, A. 2012. Mielenterveysongelmiin liittyvä toimintakyvyn arviointi. Viitattu 20.10.2020. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201703315918

Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta. Tiedevilppi. Hyvä tieteellinenkäytäntö. Viitattu 12.12.2019. www.tenk.fi

Verkkala, L. 2008. Traumaattinen kokemus ja mielenterveys: sosiaalisen jakamisen yhteys traumasta selviämiseen. Viitattu 29.11.2019. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/82279/gradu04830.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Julkaisemattomat

Suomenlinnan vankilan henkilökunnan haastattelu etäyhteydellä 6.10.2020

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko 48
Liite 2: Saatekirje 50
Liite 2: Suostumuslomake 51

Liite 1: Haastattelurunko

Taustatietoina haastateltavilta kysytään ikä ja työvuosien määrä rikosseuraamuslaitoksella sekä muualla sekä koulutustausta.

Olemassa oleva osaaminen ja sen vaikutus työssä

- Millaiset tietotaidot koet omaavasi vangin auttamiseen mielenterveysongelmien kanssa? Entä nimenomaisesti traumaan liittyen?

- Miten tunnistettavia vankien mielenterveysoireet ovat? Entä trauman aiheuttama oireilu?

- Millainen vaikutus vankien mielenterveysongelmilla on heidän kanssaan tehtävässä työssä?

- Miten taustalla oleva hoitamaton trauma voi mielestänne vaikuttaa uusintarikollisuuteen? (jos vaikutusta ylipäätään)

- Millaista vaikutusta mielenterveys ja traumaosaamisella on/olisi tekemässänne työssä?

- Mistä teidän on mahdollisuus saada neuvoja vankienmielenterveyteen liittyen, mikäli koette sitä työssänne tarvitsevan?

Koulutuksen tarpeen kartoitus

- Millaista mielenterveyskoulutusta olette saaneet?

- Millaista traumaosaamisen koulutusta siihen liittyi?

- Mitä kautta saamanne mielenterveys tai/ja traumaan liittyvä koulutus on toteutettu? (RSKK lisäkoulutus, ammatillisen koulutuksen osana jne.)

- Miksi henkilökunnan mielenterveysosaamiseen kiinnittää enemmän huomiota?

- Miksi erityisesti traumaosaamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota?

- Miten kattavaa osaamista uskotte rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalla yleisesti olevan vankien mielenterveydenosalta, pois lukien erikoisyksiköt? (rikosseuraamuslaitoksessa toimivat THL alaiset yksiköt)

Kehittäminen

- Miten henkilökunnan mielenterveysosaamista tulisi kehittää?

- Miten osaamista tulisi keskittää? Miksi ja mille taholle/tahoille?

Liite 2: Saatekirje

Hei,

opiskelen ammattikorkeakoulu Laureassa rikosseuraamusalan sosionomiksi ja teen opinnäytetyötä henkilökunnan traumaosaamisesta. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten henkilökunta kokee oman osaamisensa traumaan ja vankienmielenterveyteen liittyen ja millaiselle lisäkoulutukselle he kokevat tarvetta. Opinnäytetyön tilaajana ja työelämänkumppanina toimii Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu suoritetaan ryhmähaastatteluna. Koronan vuoksi haastattelu suoritetaan etäyhteydellä. Haastattelu pyritään pitämään tunnin, korkeintaan 1,5h mittaisena. Osallistujamäärä vaikuttaa haastattelun pituuteen.

Mikäli osallistutte haastatteluun liitteenä suostumuslomake, tutustukaa siihen ja kuitatkaa se minulle sähköpostilla. Liitettä ei tarvitse tulostaa allekirjoitettavaksi, vaan riittää että kuittaatte suostumuksenne vastaamalla tähän viestiin.

Toivon myös, että mahdollisimman moni osallistuja kävisi vastaamassa esitietolomakkeen kysymyksiin. Se on lyhyt, neljä kysymystä, joista kolme on numeerisia.

Lomakkeen pääsee täyttämään tästä linkistä: https://elomake.laurea.fi/lomakkeet/18622/lomake.html

Kyselyyn voi vastata myös haastattelu jälkeen pe 9.10 klo 16 asti.

Vastaan mielellä, mikäli teillä herää jotain kysymyksiä asian tiimoilta!

Lähetin nyt viestin samalla jakelulla kuin keväällä tätä keskustelua käytiin. Mikäli aihe ei enää jollekin ole ajankohtainen, niin pahoittelen häiriötä!

Ystävällisin terveisin

Annika Vertanen
Rikosseuraamusala, sosionomiopiskelija
annika.vertanen@student.laurea.fi puh:
Laurea ammattikorkeakoulu
Ratakatu 22
01300 Vantaa
www.laurea.fi

Liite 2: Suostumuslomake

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Opinnäytetyönaihe: Suomenlinnan vankilan henkilökunnan kokemus traumaosaamisesta

Opinnäytetyöntekijä ja haastattelija: Annika Vertanen annika.vertanen@student.laurea.fi

Kuvausopinnäytetyöstä:

Opinnäytetyön tarkoituksena selvittää millaista traumaosaamista henkilökunnalla on ja millaista osaamista he kokevat tarvitsevansa. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS.

Aineiston keruu ja sen käsittely:

Opinnäytetyön aineisto kerätään haastattelemalla henkilökuntaa. Haastattelut nauhoitetaan litterointia varten (äänitys sekä näyttötallenne haastattelutilanteesta). Lisäksi osallistujia pyydetään täyttämään lyhyt esitietolomake. Esitietolomakkeen täyttäminen on vapaaehtoista. Osallistuja voi myös halutessaan antaa vain osan esitietolomakkeessa kysyttävistä tiedoista. Aineistoa käytetään ainoastaan tämän opinnäytetyön tekemiseen eikä aineistoa käsittele ulkopuoliset henkilöt. Nauhoitteet ja julkaisematon kirjallinen aineisto (muistiinpanot sekä esitietolomakkeet) tuhotaan tutkimuksen valmistuttua. Lopullisesta työstä yksittäistä osallistujaa ei voida tunnistaa. Valmis työ on saatavilla verkkopalvelu Theseuksessa sekä ammattikorkeakoulu Laurean kirjastossa.

- Suostun siihen, että minua haastellaan ja siinä antamiani tietoja käytetään opinnäytetyön materiaalina, ilman että minua voidaan lopullisesta työstä tunnistaa.
- Olen tietoinen opinnäytetyön tarkoituksesta (kts. yllä).
- Olen tietoinen, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Voin milloin tahansa keskeyttää osallistumiseni sekä kieltää haastattelussa tai esitietolomakkeella kerätyn tiedon käyttämisen.
- Olen tietoinen aineiston keräämisen menetelmistä sekä niiden hävittämisestä.

SUOSTUMUKSEN VOI ILMOITTA VASTAAMALLA SÄHKÖPOSTIVIESTIIN